

İRFAN

№ 69 Avqust 2012 İctimai fikir jurnalı 3 AZN

ÖMÜR YOLLARINDA ONLARI TƏK QOYMAYAQ

“BİZ İNSANA ATA-ANASINA YAXŞILIQ
ETMƏYİ TÖVSIYƏ ETDİK!..”
(Əhqaf surəsi, 15)

İRFAN

Avqust/2012/№:69
ictimai fikir jurnalı
Dövlət Reyestr №: 1763

Təsisçi:
İpəkyolu MMC

Redaktor:
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

Məsul katib:
Elşən RZAYEV

Məsləhətçi:
Dr. Abbas QURBANOV

Redaksiya heyəti:
Akademik
Vasim MƏMMƏDƏLİYEV
Prof.Dr. Şahin XƏLİLLİ
Dr.Siracəddin HACI
Dr.Alpay ƏHMƏDOV
Seyid Camal ƏZİMBƏYLİ
Eldəniz SALMANOV
Ramiz MƏMMƏDOV
Səadət MÜRŞÜDOVA
Arif HEYDƏROĞLU
Akif HÜSEYNOV
Fuad QULİYEV

Kompyuter dizaynı:
Ülvi MƏMMƏDOV
Copyright 2012 © All Rights Reserved
Created and supported by "irfan"

Foto:
«İRFAN»

İllik abunə qiyməti:
Ölkədaxili 35 AZN
Xarici ölkələr üçün 60 Avro

Ünvan:
Bakı şəhəri,
Cəfərov Qardaşları küç. 16
Tel: (+994 12) 492 32 23,
493 02 93

www.irfandergisi.com
E-mail
irfandergisi@yahoo.com

Abunə və reklam işlərindən məsul:
Elşad KƏRİMLİ
Tel: 050 379 01 79

Şikayət və təklifləriniz üçün
bu nömrəyə müraciət edə bilərsiniz

Jurnalın materiallarından istifadə edərkən istinad
zəruridir. Müəllifin mövqeyi ilə redaksiyanın
mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Əziz Oxucu!

Mübarək Ramazan ayı davam edir. Ramazan insani hisslərin qabardığı, şəfqət və mərhəmətin coşub-daşdığı bir aydır. Bu ayda yoxsullar, kimsəsizlər yad edilməlidir. Böyüklər hər zaman layiq olduqları ehtiram və təzimi görməlidirlər. Biz də jurnalımızın bu sayını böyüklərə, yəni ata-analara həsr etmək qərarına gəldik. Onlar bizim dünyaya gəlməmişdə, böyüyüb bu günlərə çıxmamızda Yaradan tərəfindən bəxş edilmiş ilahi eh-sandırılar. Bu mötəbər varlıqlara ehtiram göstərmək, hər zaman qulluqlarında durmaq bizim ən ümdə vəzifələrimizdən biridir. Çünki onlara qarşı yaxşı rəftarı birbaşa Allah-Təala özü əmr etmişdir. Ancaq təəssüflər olsun ki, bu gün müəyyən səbəbləri bəhanə gətirərək onları tərk edən, qocalar evinə atan, övlad qayğısından məh-rum edən nanəcib insanlar da az deyil. Məqsədimiz bu kimi neqativ halların olmaması üçün gəncləri maarifləndirməkdir. Buna azacıq da olsa müvəffəq olarıqsa, özümüzü çox xoşbəxt hiss edərək. Gəlin görək bu sayımızda sizi hansı yazılar gözləyir?

Bu sayımızda oxuyacağınız *"Qocalar Evində Bir Gün"* başlıqlı yazıda kimsəsizliyə tərk edilmiş yaşlı insanları ziyarət əsnasında yaşadıklarını sizə paylaşdıq. *"Ata-Anaya Hörmət"* yazısı onlara qarşı hansı vəzifələrimizin olduğundan bəhs edir. *"Rəbbimizin Üç Böyük Ehsanı"* onların bizə əmanət və nemət oluşu haqda qələmə alınmış gözəl məqalələrimizdən biridir. İçində olduğumuz Ramazan ayı ilə əlqəli yazılara da jurnalımızda yer ayırdıq. *"Ramazan – Birlik və Bərabərlik Ayı"*nda bu möhtəşəm ayın ümmət olma şüurumuza nə kimi töhfələr verdiyini oxuyacaqsınız. *"Bayram"* başlıqlı məqalədə də qarşıdan gələn bayram günlərinin necə dəyərləndiriləcəyi haqda söhbət açdıq. *"Ağsaqqal Nəsihəti"* rubrikamızın buayrı qonağı Kürdəmir ağsaqqallarından Hacı Seyfi Cəbrayilovdur. Jurnalın bu sayında xüsusilə oxumanızı tövsiyə etdiyimiz *"Müsəlmanın Pulla İmtahanı"* adlı məqalədə pulla münasibətimizin necə olacağını, kapitalist dünyada müsəlman şəxsiyyətimizi necə qoruyacağımızı oxuyacaqsınız. *"Hər Şey Onun Əlindədir"*, *"Ruzi Ardınca Düşər-kən Rəzzaqı Unutmamaq"*, *"Səhabədən İman Dərsəri"*, *"Zakat"*, *"Dünya Fanidir"*, *"Kərgədanları Uçurtmaq"* başlıqlı məqalələr və bir-birindən gözəl yazılar sizi gözləyir.

Əziz Oxucu!

Bütün İrfan kollektivi adından hər birinizi qarşıdan gələn Ramazan Bayramı münasibətilə təbrik edirik!

Qurani-Kərimdə Ata-Oğul Münasibətləri
Elşən RZAYEV

6

Rəbbimizin Üç Böyük Ehsanı
Sərxan İSGƏNDƏROV

10

Ağsaqqal Nəsihəti

16

Ata-Ananın Övladlarına Qarşı Vəzifələri
Müşfiq XƏLİLOV

18

Quran Hər Dərdə Dəvadır
Aqil ƏLİYEV

20

Ruzi Ardınca Düşərkən Rəzzaqı Unutmamaq
Salih Zeki MƏRİÇ

22

Hər Şey Onun Əlindədir
Eldar KƏRİMOV

24

Səhabədən İman Dərsləri
Mübariz ƏLİOĞLU

26

Bayram
İrfandan

38

Kərgədanları Uçurtmaq
Adem Şahin

40

Zəkat
Arif Həşimov

42

Dünya Fanidir
Rövşən Əhmədov

44

**Qalib Olmaq Üçün Məğlubiyyətə Hazır
Olmalısan**
İsmayıl Vəliyev

46

Yalan
Pərvanə Əfəndiyeva

48

Həyat Dəftərindən
Ülvi Məmmədov

50

Sual-Cavab
Anar Qurbanov

52

Hikmət Lövhələri
Kamran Məmmədov

54

QOCALAR EVİNDƏ BİR GÜN
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

3

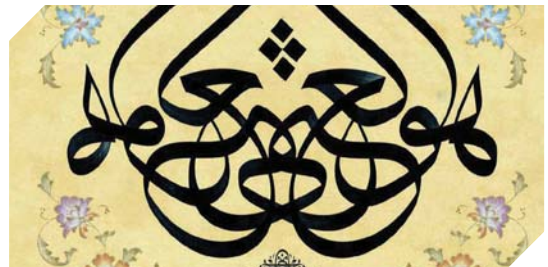
**RAMAZAN BİRLİK VƏ
BƏRABƏRLİK AYI**
Dr. Əhməd NİYAZOV

8

**MÜSƏLMANIN PULLA
İMTAHANI**
Osman Nuri TOPBAŞ

28

ATA-ANA HAQQI
Saleh ŞİRİNOV

13

QOCALAR EVİNDƏ BİR GÜN

Jurnalımızın bu nömrəsində Qocalar Evində yaşayan, daha doğrusu, övladları tərəfindən tərk edilən kimsəsiz, yaşlı insanlardan müsahibə götürməyi planlaşdırırdıq. Amma onların yerinə mən yazmalı oldum...

Səhər tezdən Sabunçu rayonunun Bilgəh qəsəbəsində yerləşən Mühəribə və Əmək Əlilləri Üçün Pansionata yollandıq. Mühəribə və əmək əlilləri dediyimizə baxmayın. Əslində belə adlansa da hamı buranı qocalar evi kimi tanıyır. Bəli, böyüyüb boya-başa çatdırdığı övladı tərəfindən küçələrə atılan, ən yaxşı halda isə öz əlləri ilə gətirilib pansionata yerləşdirilən qocaların məskunlaşdığı məkan...

Darvazadan içəri daxil oluruz. İlk növbədə həyətdə ağacların altına yerləşdirilmiş bir neçə nəfərlik skamyalar və kölgəliklər dəyir gözüümüzə. Darvazaya yaxın yerlər boş olsa da həyət boyu irəlilədikcə tək-tük adamların bu skamyalarda əyləşib xəyala daldığının şahidi oluruz. Çölə açılan qapıya yaxın getməyərək dünyanın bir

küncünə çəkilməmiş kimi insanlardan gizlənirdilər sanki. Onları bu vəziyyətə salan övladlarının yerinə özləri utanırdı bir növ. Ən yaxşı halda ikibir, üçbir oturub nədənsə söhbət edir, gileylənir, bəziləri isə sanki heç nə olmaybmış kimi deyib-gülməyə çalışırdı. Öyrəndiyimizə görə pansionatın şəraiti qənaətbəxşdir. Həyətin və dəhlizlərin səliqəli, təmiz olması da bu faktı təsdiqləyirdi. Onlar üçün yeni binanın tikintisi isə dövlət qayğısının yüksək səviyyədə olmasından xəbər verirdi. Amma bütün bunlara baxmayaraq dəniz yaxınlığında yerləşən, havası təmiz olan bu səfalı guşədə bir bədbinlik ab-havası hökm sürürdü. Burada olduğum bir neçə saat ərzində özümü sanki adaya atılmış kimi hiss edirdim. Milyardlarla insandan ibarət böyük bir bəşəriyyət dənizinin ortasında kimsəsiz, tənha bir ada...

Skamyaların birində üzü mənə yad gəlməyən bir qoca görürəm. Yaxınlaşıqda xəyala dalmış, qoltuqağacını skamyaya söykəyib qara-qara düşünən tənha İlyas dayını

tanıyıram. Təxminən 3 il bundan əvvəl bir televiziya verilişində iştirak etmişdik onunla. Bir ayağı olmayan, övladları tərəfindən kimsəsizliyə tərk edilmiş İlyas dayını o vaxt çox şən, danışib-gülən bir adam kimi tanımışdım. İztirablı həyat yolu keçsə də özünü ətalətə buraxmaması, həyatla mübarizə aparması məni çox sevindirmişdi hələ onda. İndi yenə qarşımda idi İlyas dayı. Söhbətçil olduğu üçün onu gördüyümə çox sevinmişdim. Yaxınlaşıb salam verdikdən sonra “Yadınızdadırsa bir neçə il əvvəl televiziya verilişində tanış olmuşduq”, demişdim ki, sanki məramımı başa düşüb “Ay oğul, mən artıq bir ildir ki, bu işləri buraxmışam”, -dedi. Onu söhbətə tutmaq üçün nə qədər çalışsam da “Hər şey boşdur, qoy oturma oturduğum yerdə”, -deyərək müsahibə verməkdən boyun qaçırdı. Çox da incitmədən sağollaşib ayrıldım. Bir az irəlidəki skamyada əyləşib dərddli-dərddli siqaretini tüstülədən digər qocaya yaxınlaşdım. Salamlayıb məramımı başa saldım: “Biz sizlərdən müsahibə alırıq ki, keçirdiyiniz hissləri insanlarla paylaşaq. Bəlkə valideynindən bezən nanəcib övladlar oxuyub təsirlənər, onları tərk etməkdən daşınarlar”. Mənimlə razılaşıb, “diktafonu aç”, -dedi, və əlavə etdi: “məqsədin xoşuma gəldi”. Dərindən gələn səsi xırıltılı idi. Soruşdum ki, hansı rayondansınız? “Gürücüstandanam”, -deyə cavab verdi və fikrə getdi. “Adınız, soyadınız nədir?” sualıma cavab vermək istəsə də qəhər onu boğdu. İçin-için ağlamağa başladı. Səsi çıxmırdı, amma gözləri yaşarmış, sinəsi hönkürtü ilə ağlayan adamların sinəsi kimi qalxıbdüşürdü. Nəsə demək istəsə də deyə bilmədi. Sanki adını da unutmuşdu. Yaxud da özü ilə eyni soyadı daşıyan nanəcib övladlarını yad etməkdən qorxur deyə düşündüm öz-özümə. Çünki artıq özünü o ailədən saymırdı. Onu tərk edənlərə üsyanın səssiz hayqırışı idi bu süküt. Gəl-

*“Adınız, soyadınız nədir?”
sualıma cavab vermək istəsə
də qəhər onu boğdu. İçin-için
ağlamağa başladı. Səsi çıxmırdı,
amma gözləri yaşarmış, sinəsi
hönkürtü ilə ağlayan adamların
sinəsi kimi qalxıbdüşürdü. Nəsə
demək istəsə də deyə bilmədi.
Sanki adını da unutmuşdu.
Yaxud da özü ilə eyni familiyanı
daşıyan nanəcib övladlarını
da yad edər deyə qorxdüğünü
düşündüm öz-özümə. Çünki
artıq özünü o ailədən saymırdı.
Onu tərk edənlərə üsyanın səssiz
hayqırışı idi bu süküt.*

diyimə peşman olmuşdum artıq. Bir anlıq ondan kənarlaşıb mən də ürəyimi boşaltmaq istədim, amma səbirli olmaq lazım idi. Zorla üzümə təbəssüm ifadəsi verib “Ağlama dayı, Allah sizinlə bərabərdir. İnsanlar tərk etsə də, O, öz bəndələrini yalnız buraxmaz”, dedim və ondan ayrıldım.

Bir az qabaqdakı skamyada üç nəfər oturmuşdu, onlar da müsahibədən boyun qaçırdılar. Aralarındakı yaşlı qadın “Nəyi yazacaqsınız ey, nə deyək?”, -deyib gileyləndi. Amma dönə-dönə pansionatın müdirini təriflədilər: “Bax, Bəhrüz müəllim kişi adamdı, bunu mütləq qeyd edərsən. O bizə atadır, qardaşdır, arxadır”.

Nəhayət, iki qocanın oturduğu kölgəliyə yaxınlaşdım. Hal-əhval tutub məqsədimi açdım. Adlarını deməyən bu qocalardan biri ilə aramızda aşağıdakı dialoq keçdi:

- Əmi, buraya necə gəlmisiniz?

- Oğul, alın yazısından qaçmaq mümkün deyil. Hərənin bir cür taleyi var. Bizim qismətimizdə buranın havasını udmaq,

suyunu içmək vardı ki, indi buralardayıq. Hərənin bir dərdi var, bir problemi var.

- Hardansınız?
- Gürcüstandan.
- Çoxdan burdasınız?
- 6 ildi.
- Bəs Azərbaycana nə vaxt gəlmisiniz?
- 6 ildi.
- Yəni birbaşa bura gəlmisiniz...
- Bəli.
- Necə oldu ki, bura gəlməli oldunuz?
- Mənim Gürcüstanda evim-eşiyim, hər şeyim vardı. Hamısını qoyub, baş götürüb bura gəldim. Küçədə gəzib özümə qalmağa yer axtarırdım. Bir nəfər sənin kimi cavan oğlanla rastlaşdım. Sağ olsun, mənə köməklik etdi, nazirliyə apardı, sonra bura yerləşdirdi.
- Uşaqlarınız varmı Gürcüstanda?
- Hər şeyim vardı. 3 oğlum, 3 qızım vardı. Hər şeyimi verib tərk elədim onları. Gördüm ki, artıq onlarla yaşamaq mümkün deyil.
- Burda gününüz necə keçir?
- Belə də. Dövlət başçımız sağ olsun, Bəhruz müəllim də sağ olsun. Hər qayğını göstərilər. Amma təklif hissi başqa şeydi. Hərənin bir dərdi var, nə deyim...
- Neçə yaşınız var?
- 1937-ci ildənəm. Sağlam adam olmuşam. Amma bura gələndən sonra ürək xəstəliyi tapdım.
- Gənclərə nə tövsiyə edirsiniz? Valideynlərinə qarşı necə olsunlar?

- Oğul, bunlar hamısı boş söhbətdi. Tövsiyə ilə düzələn deyil. Mənim düşüncəmə görə elə şeylər yoxdu. Mən övladlarıma hər şeyi vermişdim. Tərbiyə də eləmişdim. Amma axırı belə gətirdi. Mən təkcə Yaradana sığınmışam.

- Uşaqlarınız gəlir yanınıza?

- Hərdən gəlirlər, ildə bir dəfə, ya iki ildə bir.

- Heç təklif edirlərmə ki, ay ata, gəl səni evə aparaq?

- Yox. Xasiyyətimə yaxşı bələddilər. Bilirlər ki, yox dedim qurtardı. Mənim qəlbim sınıb bir dəfə. Gərək qəlb sınmaya. Sındı, qurtardı.

- Sizcə aparmaq istəyərlər?

- Aqlım kəsmir.

- Sağ olun!

- Sən sağ ol, ay oğul! Allah amanında. Sənə xoşbəxt ailə həyatı arzulayıram. Heç vaxt əskik olmayın...

Bu, mənim Qocalar Evində görüşdüyüm son ixtiyar oldu. Az bir vaxt ərzində burada eşitdiklərimi götür-qoy edə-edə maşına sarı addımladım. Burda keçirdiyim bir neçə saat məni xeyli təsirləndirmişdi. Gör bütün ömrünün qalan hissəsini burda keçirənlər nə çəkirlər! Darvazaya tərəf gedərkən boş sakamyaların üstündə sanki vaxtilə burda yaşayıb vəfat etmiş insanları da xəyal edirəm...

Düşünürəm ki, bəzən həyatın bu üzünü də gedib görmək lazımdır. Mən gördüm və sizin də görməyiniz üçün ürək ağrısı ilə ora bir pəncərə açdım. Siz necə, görə bildinizmi?..

QURANI-KƏRİMDƏ

ATA-OĞUL MÜNASİBƏTLƏRİ

Qurani-Kərimdə zikr edilən ata və oğul qissələrindən biri Hz. Nuh və üsyankar oğlu Kənan haqdadır. Hz. Nuh tufan gününə qədər peyğəmbərliyini inkar etməkdə ısrar edən oğluna gəmidən:

“Oğlum! Bizimlə birlikdə gəmiyə min, kafirlərdən olma! -deyə nida etdi.” (Hud, 42)

“(Oğlu ona) belə cavab verdi: “Mən bir dağa sığınaram, o da məni sudan qoruyar”. Nuh dedi: “Allahın rəhm etdiklərindən başqa, bu gün heç kəs (insanları) Onun əzabından qoruya bilməz!” (Hud, 43)

Oğluna verdiyi bu nəsihətlər fayda vermədikdə Nuh Rəbbinə dua ilə müraciət edib dedi:

“Ey Rəbbim! Oğlum mənim ailə üzvlərimdəndir. Sənin vədin, sözsüz ki, haqdır. Sən hakimlərin hakimisən!” (Hud, 45) deyərək yalvardı.

Hz. Nuhun qövmünə bəddua etdikdən sonra oğluna dua etməsi onun zəlləsi (xətası) oldu. Allah-Təala ona zalımlar üçün dua etməyi qadağan etmişdi:

“Ey Nuh! O sənin ailəndən deyildir. Çünki o (küfr etməklə) pis bir iş görmüşdür. Elə isə bilmədiyin bir şeyi Məndən istəmə. Sənə cahillərdən olmamağı tövsiyə edirəm.” (Hud, 46)

Nuh səhvini başa düşdü və dedi:

“Ey Rəbbim! Bilmədiyim bir şeyi Səndən istəməkdən Sənə sığınaram. Əgər məni bağışlamasan, rəhm etməsən, ziyanə uğrayanlardan olaram!” (Nuh, 47)

Rəvayət edilir ki, Nuh peyğəmbər bu zəlləsinə çox ağlayıb göz yaşı tökdüyü üçün ona “Nuh” deyilmişdi. Ancaq oğlu küfrdən dönmədi və nəhayət:

“Dalğa ata ilə oğulun arasına girib onları bir-birindən ayırdı və o da suda boğulanlardan oldu.” (Hud, 43)

Qurani-Kərimdə zikr edilən digər ata-oğul qissəsi də Hz. İbrahim və atası Azərə aiddir.

Hz. İbrahim tövhid dəvətinə atası Azərdən başlamışdı. Ona mülayim bir üslubla belə dedi:

“Atacan! Nə üçün eşitməyən, görmə-

yən və sənə heç bir fayda və zərər verə bilməyən bütələrə ibadət edirsən? Atacan! Həqiqətən, sənə gəlməyən bir elm (peyğəmbərlik) mənə gəlmişdir. Ardımca gəl ki, səni doğru bir yola çıxardım! Atacan! Şeytana ibadət etmə, həqiqətən, Şeytan Rəhməna (Allaha) çox asi olmuşdur! Atacan! Qorxuram ki, (tövbə etməsən) Rəhmandan sənə bir əzab toxunsun və beləcə (Cəhənnəmdə) Şeytana yoldaş olasan!” (Məryəm, 42-45)

Azər isə hiddətlə:

“Ya İbrahim! Sən mənim tapındığım tanrılardan üzmü çevirirsən? Əgər (onlara qarşı pis hərəkətlərinə) son qoymasan, səni mütləq daşqalaq edəcəyəm.” (Məryəm, 46)

Lakin Hz. İbrahim Azərə yenə şirin dil-lə və xoş sözlərlə cavab verdi:

“Sənə salam olsun! Mən Rəbbimdən sənin bağışlanmağını diləyəcəyəm. O mənə qarşı çox mehribandır (duamı qəbul edər).” (Məryəm, 47)

Qurani-Kərimdə nəql edilən ata-oğul qissələrindən biri də Hz. İbrahim ilə oğlu İsmayıl aiddir. Bu qissədə Hz. İbrahim oğlundan canını Allah üçün qurban etməsini istəmişdi. Hz. İsmayılın təslimiyyəti isə cavabı kimi möhtəşəm olmuşdu:

“Biz ona həlim xasiyyətli bir oğlan uşağı (İsmail) ilə müjdə verdik. O, yüyürüb qaçmaq (atasına kömək edə bilmək) çağına (on üç yaşına) çatdıqda (İbrahim) dedi: “Oğlum! Yuxuda gördüm ki, səni qurban kəsirəm. Bax gör nə fikirləşirsən!” O dedi: “Atacan! Sənə nə əmr olunursa, onu da et. İnşallah, mənim səbrilərdən olduğumu görəcəksən!” Onların hər ikisi (Allahın əmrinə) təslim olduğu və (İbrahim İsmaili qurban kəsmək üçün) üzüstə yerə yıxdığı zaman Biz ona belə xitab etdik: “Ya İbrahim! Artıq sən röyanın düzgünlüyünü (Allah tərəfindən olduğunu) təsdiq etdin!” (Allah sənə lütf edərək oğlunun yerinə bir qoç kəsməyi buyurur). Biz yaxşı iş görənləri belə mükafatlandırırıq. Şübhəsiz ki, bu, açıq-aydın bir imtahan idi. Biz ona böyük bir qurbanlıq əvəz verdik.

Sonradan gələnlər arasında onun üçün (yaxşı ad, gözəl xatirə) qoyduq. (Onu belə yad edirlər:) “İbrahimə salam olsun!” Həqiqətən, Biz yaxşı əməl sahiblərini belə mükafatlandırırıq! Şübhəsiz ki, o Bizim mömin bəndələrimizdən idi!” (Saffat, 101-111)

Qurani-Kərimdə adı ilə müstəqil bir surə olan Loğman (ə.s) da oğluna belə nəsihət edir:

“Loğman öz oğluna nəsihət edərək belə demişdi: “Oğlum! Allaha şərikin qoşma. Doğrudan da, Allaha şərikin qoşmaq böyük zülmüdür! Biz insana ata-anasına (yaxşılıq etməyi, valideyninə yaxşı baxmağı) tövsiyə etdik. Anası onu (bətnində) çox zəif bir halda daşımışdı. (Uşağın süddən) kəsilməsi isə iki il ərzində olur. (Biz insana buyurduq:) “Mənə və ata-anana şükür et. Axır dönüş Mənədir! Əgər (ata-anan) bilmədiyin bir şeyi Mənə şərikin qoşmağına cəhd göstərsələr, onlara itaət etmə. Dünya işlərində onlarla gözəl keçin. Tövbə edib Mənə tərəf dönənlərin yolunu tut. Sonra (qiyamət günü) Mənim hüzuruma qayıdacaqsınız. Mən də (dünyada) nə etdiklərinizi (bir-bir) sizə xəbər verəcəyəm!” (Loğman öyüd-nəsihətinə davam edərək) dedi: “Oğlum, (dünyada gördüyün hər hansı yaxşı, yaxud pis iş) bir xardal dənəsi ağırlığında olsa da, bir qayanın içində, yaxud göylərdə və ya yerin təkində olsa da, Allah onu (qiyamət günü) ortaya gətirər (onun haqq-hesabını çəkər). Həqiqətən, Allah lətifdir (bütün işləri biləndir), (hər şeydən) xəbərdardır! Oğlum! Namaz qıl, (insanlara) yaxşı işlər görməyi əmr et, pis işləri qadağan elə. (Bu yolda) sənə üz verəcək müsibətlərə döz. Həqiqətən, bu (dediklərim) vacib əməllərdəndir! Adamlardan təkəbbürlə üz çevirmə, yer üzündə lovğa-lovğa gəzib dolanma. Həqiqətən, Allah heç bir özündən razını, lovğalanıb fəxr edəni sevməz! Yerində müvazinət gözlə (nə çox yeyin, nə də çox asta get) və (danışanda) səsinə qaldırma. Çünki ən çirkin səs uzunqulaq səsidir!” (Loğman, 13-19)

RAMAZAN

BİRLİK VƏ BƏRABƏRLİK AYI

“Mərhaba, ya şəhri Ramazan, Mərhaba!” qəsidləri evlərdən eşidilən ən gözəl sədalar idi. Bu səs ən böyük ibadət ayı, ən fəzilətli bir mövsümün xəbərçisi olardı. Kiçik-böyük, yaşlı-gənc hər kəsin ümidlə gözlədiyi mübarək an gəlmişdi. Toplumda qeyri-adi bir ab-hava təzahür edər, maddə ilə mənə birləşərək öz rəhmət əsintilərini hər tərəfdə hiss etdirərdi. Çünki mənə aləmindən gələn səs əzəldən əbədə belə olmuşdur: **“Ey iman gətirənlər! Oruc tutmaq sizdən əvvəlki ümmətlərə vacib edildiyi kimi, sizə də vacib edildi ki, (bunun vasitəsilə) siz pis əməllərdən çəkinəsiniz!”** (əl-Bəqərə, 183) Keçmişdən bugünədək yurda gələn bahar kimi ilahi dərghahə pənah aparan qəlblər və könüllər ildə bir dəfə gələn bu ayda bəşəri dəyərlərində həssaslaşır, diqqət və rıqqətlə götür-qoy edir, paklıq, saflıq, hüzur və təskinlik taparaq bərəkətlənir. Həzrət Peyğəmbərin buyurduğu kimi: “Kim inanaraq və savabını Allahdan gözləyərək Ramazan orucunu tutarsa, onun keçmiş günahları bağışlanar.” (Buxari, İman 28)

Əlbəttə, əqidəsi bu çərçivədə olanlar üçün bu söz çox şey ifadə edir ki, xeyirli aqibət də ancaq bunun nəticəsində ola bilər. Çünki bu işdə səmimiyyət əsasdır. Zorla oruc tutan, kiminsə xətrinə ac qalan, orucun şərtlərinə sədaqət göstərməyənlər onun ülvəi dəyərlərindən məhrum qala bilərlər. Necə ki, Peyğəmbər (s.ə.s) buyurur: *“Oruc tutan elə insanlar vardır ki, onların qazancı ancaq aclıq və susuzluq çəkməkdir”*. (İbn Macə, Siyam 21) Belə bir misalla bunun izahı mümkündür. Ac qalan insanla, oruca niyyətli insan arasındakı fərq kimi. Elmə məlumdur ki, bütün bədən üzvləri birlik və bərabərlik harmoniyası əsasında iş icra edir. Səhərdən oruca niyyət edən axşam qədər qidasızlıq şəraiti beyin kontrolunda bütün bədən orqanlarına bir əmr xarakteri daşıdığı üçün sağlam bir bədəndə gastrit kimi heç bir fəsada yer yoxdur. Belə bir bədən Həzrət Peyğəmbər əleyhissalamın: *“Oruc tutun, səhhət tapın”* hədisinə məzhər ola bilər. Ancaq niyyətsiz, məqsədsiz ac qalan bu töhfədən məhrumdur. Bunlar bir-birinə qarışdırılmamalıdır. Burada diqqətləri cəlb edən nüans odur ki, kainatda

*Rəhmət ayı Ramazan ildə bir dəfə
kөнüllərin rəhmət əsintiləri ilə
coşduğu ay olsa, bu ayda sadalanan
gözəlliklər təzahür etdirilsə və ən
gözəl məziyyətlər əldə edilmiş, birlik
və bərabərlik duyğuları qazanılmış
olsa, geriye qalan kiçik bir məsuliyyət
var ki, bu, işin əsasıdır. O da
qazanılmış bu gözəllikləri ömür boyu
davam etdirməkdən ibarətdir.*

zərrədən kürrəyə hər şey birlik və bərabərlik ruhu əks etdirir ki, elə müsbət və gözəl nəticələr də bu amalda birləşə bilənlər üçündür.

Ramazan ayı ibadətinin ictimai əsaslar üzərində qurulması İslam dininin cəmiyyət indeksli bir din olması ilə əlaqədardır. Ona görədir ki, bu ibadəti yerinə yetirənlərin ətraf mühit, xüsusilə də ünsiyyətdə olduğu insanlara qarşı şərt olan bəzi qaydaları vardır. Məsələn oruc davranışlara müsbət təsir göstərməlidir. Hədisi-şərifdə buyrulur: *“Yalan danışmağı, yalanla iş görməyi tərktəməyin, yeyib-içməyi tərktəməsinə, ac qalmasına Allahın ehtiyacı yoxdur.”* (Buxari, Savm 8; Tirmizi Savm 16.) Kimə isə hörmət etmək ona yalan danışmamaqdırsa, əksi hörmətsizlikdir. Elə isə oruc tutan üçün hər kəsə hörmətamiz davranmaq ümumi bir meyardır ki, göz bəbəyi kimi onu qorumalı, aşınmasına imkan verməməlidir. Əks halda ibadətə xələl gəlmiş, Yaradan ilə bəndə arasında qeyri-ciddi bir hal təzahür etmiş olar.

Ən yüksək əxlaqi məziyyət səbirli olmaqdır. Bəşər tarixi boyu bu cövhərin əldə edilmə yolları axtarılmışdır. Ramazan ayı, oruc ibadəti bu sınaq üçün ən ideal yoldur. Belə ki, ibadətə xələl gəlməməsi üçün qəzəblənməmək, kiminsə xətrinə dəyməmək üçün əlindən gələni etmək, qəlbə dəyməmək, incitməmək, haqlı da olsa bəzi haqlarından vaz keçmək əsasdır. Deməli, Ramazan ayı həm də səbir ayıdır.

Bir ay davam edən bu təlim yolu belə bir cövhərin əldə edilməsi üçün kifayətdir.

Ramazan eyni zamanda yardımlaşma ayıdır. Belə ki, dünya nemətlərinin insanlar arasında paylaşıldığı, bölüşüldüyü bir aydır. Hər şeydən əvvəl mömin qardaşlar arasında bir-birinə iftar vermə ən gözəl ibadətlərdəndir. Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s) bu barədə belə demişdir: *“Kim bir oruçluya iftar versə, ona həmin adamın savabı qədər savab yazılar, həm də bu səbəblə oruçlunun heç bir savabı askılmaz”.* (Tirmizi, Savm, 82) Ehtiyacın nə olduğunu bilmək böyük bir hikmət möhtəvası daşıyır ki, əldəki imkanın bundan məhrum olanlarla bölüşdürülməsi əsasına dayanan fitrə adəti bir başqa ibadət növüdür.

Bütün bunlar sosial fərqliliyi aradan qaldıran, yardımlaşma, dayanışma, birlik və bərabərlik ruhunu canlandıraraq toplumu qaynaşdırır və güclü bir ictimai birlik əsası təşkil edir ki, bu, müasir toplumlarda əldə edilməsi müşkül bir məsələyə çevrilmişdir. Bu arqumentlər eyni zamanda fərd baxımından da müsbət kodekslər əmələ gətirən bir aora təşkil edir. Belə ki, hər cür imkana əli çatan fərdi hərislik, tamah, ənaniyyətdən qoruyaraq həm dünyanın saysız nemətlərinin faniyini ona aşılaraq sərvətə bağlılığın fayda verməyəcəyi fəlsəfəsini öyrədir, həm də uca Allahın əbədi lütfü və rızasını qazanma məqsədi ilə cəmərdlik, səxavət, xeyirxahlıq ruhunda tərbiyə edir ki, hər iki kontekst firavan cəmiyyətin təşkili üçün əvəzolunmazdır.

Rəhmət ayı Ramazan ildə bir dəfə көнüllərin rəhmət əsintiləri ilə coşduğu ay olsa, bu ayda sadalanan gözəlliklər təzahür etdirilsə və ən gözəl məziyyətlər əldə edilmiş, birlik və bərabərlik duyğuları qazanılmış olsa, geriye qalan kiçik bir məsuliyyət var ki, bu, işin əsasıdır. O da qazanılmış bu gözəllikləri ömür boyu davam etdirməkdən ibarətdir. Hər il qazananlar bir sevgi yumağı kimi bütün ömrü əhatə edəcək və xoşbəxt -model- şəxslər xoşbəxt cəmiyyəti təşkil edəcəkdir.

RƏBBİMİZİN ÜÇ BÖYÜK EHSANI

İmtahan məqsədilə gəldiyimiz dünya həyatında Rəbbimiz bizim üçün sayısız nemətlər yaratmışdır. İnsanın ən böyük qulluq borcu özünə verilən bu nemətlərin sahibini dərk etmək, bəxş edilən nemətlərə şükür borcunu əda etməkdir. Beləliklə verilən nemət və fürsətlər eyni zamanda ilahi imtahandan keçmək üçün bir vəsiləyə çevrilmiş olur. Yaşadığımız Ramazan ayını da əhatə edən və bir çoxlarımızın bildiyi məşhur bir hədisi-şərifdə Kab bin Ucrə (r.a) belə rəvayət edir:

Rəsulullah (s.ə.s) minbərə yaxın oturduğumuzu istədi. Dərhal minbərin dibində oturduq. Rəsulullah bir pillə çıxdı və “Amin!”, -dedi. Sonra bir pillə də çıxdı və yenə “Amin!”, -dedi. Sonra daha bir pillə çıxdı və: “Amin!”, dedi.

Minbərdən düşdükdən sonra:

“- Ey Allahın Rəsulu, bu gün siz daha əvvəl eşitmədiyimiz bir iş etdiniz eşitdik”, -deyərk məsələnin hikmətini soruşduq.

Həzrət Peyğəmbər buyurdu:

“Minbərdə ikən Cəbrayıl (ə.s) gəldi. Birinci pillədə:

“- Ramazani-Şərifə qovuşduğu halda günahları bağışlanmayan kəs rəhmətdən uzaq olsun!”, -dedi, mən də “Amin!”, -dedim.

İkinci pilləyə çıxanda:

“Yanında adın zikr olunduğu halda Sənə salavat gətirməyən kəs rəhmətdən uzaq olsun!”, -dedi, mən də: “Amin!”, -dedim.

Sonra üçüncü pilləyə çıxanda:

“- Ata-anasının ixtiyar çağına çatdığı halda və ya onlardan birinin yaşlandığını gördüyü halda cənnəti qazana bilməyən

kəs rəhmətdən uzaq olsun!”, -dedi. Mən də “Amin!”, -dedim. (Hakim, Müstədrək, IV, 170)

Hədisi-şərifdən gördüyümüz kimi bu üç nemət bizim cənnətə girməmizi asanlaşdıran ilahi lütfüdür. İnsanı ilahi rəhmətə və cənnətə o qədər yaxınlaşdırır ki, tənbellik edərək bundan faydalanmayanlar göz görə-görə özlərinə qəsd etmiş sayılırlar.

Ramazani-Şərif Allah-Təalanın hər il tam bir ay boyunca rəhmət qapılarını açıq saxladığı mübarək bir zamandır. Mənəvi duyğuların cuşa gəldiyi, bəndənin az əməl işləyərək artıqlamasıyla savaba nail olduğu müstəsna bir zamandır. Nəfsini cilovlayaraq bir ay boyunca oruc tutan, sadəcə yemək və içməyi tərk etməyib, eyni zamanda bütün əzalarını haramlardan, şübhəli lərdən qoruyan, ilahi əmrlərə həssaslıqla tabe olan bir insan bu aydan günahlardan tərtəmiz olaraq çıxar. Həzrət Peyğəmbərin buyurduğu kimi *“Kim inanaraq və savabını Allahdan gözləyərək Ramazan orucunu tutarsa, keçmiş günahları bağışlanar.”* (Buxari, İman 28, Müslim, Siyam, 203)

Həzrət Məhəmməd (s.ə.s) Allah-Təalanın bütün bəşəriyyət üçün göndərmiş olduğu bir qurtuluş vəsiləsidir. Rəbbimiz məxluqat içindən Onu seçərək Özünə ən yaxın etdi. Yalnız Onun adını Öz adı ilə yanaşı zikr etdi. Ömrünə and içdi. Və buyurdu: **“Halbuki sən onların arasında ola-ola Allah (sənə hörmət əlaməti ola-**

“Rəbbin yalnız Ona ibadət etməyi və valideynlərə yaxşılıq etməyi (onlara yaxşı baxıb gözəl davranmağı) buyurmuşdur. Əgər onların biri və ya hər ikisi sənin yanında (yaşayıb) qocalığın ən düşkün çağına yetərsə, onlara: “Uf!” belə demə, üstlərinə qışqırıb acı söz söyləmə. Onlarla xoş danış! Onların hər ikisinə acıyaraq mərhəmət qanadının altına salıb: “Ey Rəbbim! Onlar məni körpəliyimdən (nəvazişlə) tərbiyə edib bəslədikləri kimi, Sən də onlara rəhm et!” – de.” (əl-İsra, 23-34)

raq) onlara əzab verən deyildir...” (əl-Ənfal, 33) Onun olduğu toplum ilahi əzabdan azaddır, rəhmətə yaxındır. Elə isə onu hər zaman öz aramızda hiss etməliyik. O, yeganə insandır ki, kimliyindən, tutduğu mövqeyindən, sahib olduğu vəzifəsindən, cəmiyyətdəki yerindən asılı olmayaraq hər kəs üçün ən mükəmməl nümunədir. Onu bütün qəlbimizlə sevməli, bu sevgi hərəkətlərimizə sirayət etməlidir. Sevərək itaət, sünnəsini həyata tətbiq etmək üzərimizdəki ümmət borcudur. Elə bir borc ki, mərhum şair Mehmed Akif belə dilə gətirmişdir:

*Dünya nəyə sahibsə, Onun vergisidir həp:
Mədyun¹ ona cəmiyyəti, mədyun ona fərdi.
Mədyundur o məsuma bütün bir bəşəriyyət
Ya Rəbb, bizi məhşərdə bu iqrar ilə həşr et.*

Ata-anaya yaxşılıq xüsusunda İslam dini bir çox qayda-qanunlar qoymuşdur. Bizi dünyaya gətirən, böyüyüb boya-başa çatmamız üçün əlindən gələni əsirgəməyən o ali varlıqlara hörmət hər bir insanın ən ümdə vəzifələrindəndir. Haqq-Təala buyurur: **“Rəbbin yalnız Ona ibadət etməyi və valideynlərə yaxşılıq etməyi (onlara yaxşı baxıb gözəl davranmağı) buyurmuşdur. Əgər onların biri və ya hər ikisi sənin yanında (yaşayıb) qocalığın ən düşkün çağına yetərsə, onlara: “Uf!” belə demə, üstlərinə qışqırıb acı söz söyləmə. Onlarla xoş danış! Onların hər ikisinə acıyaraq mərhəmət qanadının altına salıb: “Ey Rəbbim! Onlar məni**

körpəliyimdən (nəvazişlə) tərbiyə edib bəslədikləri kimi, Sən də onlara rəhm et!” – de.” (əl-İsra, 23-34)

Diqqət ediləcək bir xüsüs var ki, valideynə yaxşılıq etmək əmrini Allah-Təala zatına ibadət etmə əmrindən sonra zikr etmişdir. Bu da məsələnin nə qədər mühüm olduğunu göstərməsi baxımından kifayətdir. Başqa bir ayədə də Haqq-Təala: **“Biz insana ata-anasına yaxşılıq etməyi (valideynlərilə gözəl davranmağı, onlara yaxşı baxmağı) tövsiyə etdik. Çünki anası onu (doqquz ay bətnində) zəhmətlə gəzdirmiş, əziyyətlə doğmuşdur. Onunla (ana bətnində) daşınma və (süddən) kəsilmə müddəti otuz aydır...”**, (əl-Əhqaf, 15) -buyuraraq dünyaya gəlişimiz və həyatımız üçün onların hansı zəhmətlərə qatlandığını xatırladır. Məhz belə bir varlığa qarşı laqeyd qalmaq, bizə ehtiyacları olduğu zaman qayğılarını çəkməmək böyük günah sayılmışdır.

Əshabi-kiramın nəql etdiyinə görə bir gün Həzrət Peyğəmbər belə buyurdu:

“- *Üç böyük günahın nə olduğunu sizə xəbər verimmi?*” Biz:

“- Bəli, ya Rəsulallah!”, -dedik. Həzrət Peyğəmbər belə buyurdu:

“- *Allaha şərik qoşmaq, ata-anaya qarşı gəlmək, yalan yerə şahidlik etmək*”. Bunu o qədər çox təkrarladı ki, öz-özümüzə: “Kaş ki, sussaydı, özünü bu qədər yormasaydı, -deyə düşündük.” (Buxari, Müslim, Tirmizi)

Həmçinin bir nəfər “Ya Rəsulallah, ata-ananın övladı üzərində nə haqqı var?” -deyə soruşmuş, Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s) də:

“- *Onlar sənin ya cənnətin, ya da cəhənnəmindir*”, -buyurmuşdu. Nəbəvi xəbərdarlıqdan da açıq görürük ki, onlara itaət və xoş rəftar yolumuzu cənnətə çıxarır. Bunun əksi isə insanı cəhənnmə sürükləyir.

Həzrət Aişə belə nəql edir:

“Rəsulullah (s.ə.s)-in yanına bir nəfər gəlmişdi. Yanında da yaşlı bir kişi vardı. Allah Rəsulu (s.ə.s):

“*Ey filankəs, yanındakı kimdir?*”, -deyə soruşdu. O da:

“Atamdır”, -cavabını verdi. Bu cavabı alan Fəxri-Kainat (s.ə.s) belə buyurdu:

“- *Onun önündə getmə, ondan əvvəl oturma, onu adıyla çağırma və başqasının onu təhqir etməsinə səbəb olma!*” (Heysəmi, VIII, 137)

Bu hədisi-şərif valideynlərlə davranış qaydalarının əsasını təşkil edir. Yaxşı bir övlad heç vaxt onların önünə keçməməli, bir söz söylənəcək, fikir bildiriləcəksə, ilk sözü onlara həvalə etməlidir. Verdikləri məsləhətləri can qulağıyla dinləmək hər zaman xeyir gətirər. Yolda gedərkən, bir məclisdə iştirak edərkən onlara qarşı hər hansı hörmətsizlik etməməlidir. Başqasının onları təhqir etməsinə səbəb olmaq məsələsinə gəldikdə isə bu, kiminsə böyüklərini təhqir etmək nəticəsində öz valideyninə söydürmək sayılır.

Xülasə, valideyni sevmək, ehtiram və təzimdə qüsurlaşmaq, qayğılarına qalmaq, xidmətlərini layiqincə ifa etmək hər bir övladın borcudur. Ata-anası dünyadan köçmüş olanlar da hər fürsətdə onları xeyirlə yad etməli, işlədikləri saleh əməllərin savabından onların da əməl dəftərinə yazılmasına cəhd göstərməlidirlər. Allah dostlarından Abdurrahman Cami nə gözəl söyləmişdir:

“Mən anamı necə sevməyim ki, o mənə bir müddət bətnində, uzun bir zaman ərzində qucağında, ölüncəyə qədər də qəlbimin şafqət guşəsində gəzdirmişdir...”

1. borclu

ATA-ANA HAQQI

Yaradılmışların ən şərəflisi olan və cəmiyyət halında yaşayan insanların bir-birlərinə qarşı vəzifələri vardır. Birinin vəzifəsi olan xüsusi digərinin onun üzərində olan haqqı deməkdir. Üzərimizdəki haqları əhəmiyyət dərəcəsinə görə sıralamalı olsaq, Allah və Peyğəmbər haqlarından sonra ata və analarımızın haqları gəlir.

Ata-ana haqları saymaqla qurtarmaz. Bunlardan bir neçəsini qeyd edək: “Ana övladının böyüyüb boya-başa çatması üçün gəncliyini, sağlamlığını, güc və qüvvəsini, bir sözlə həyatını fəda etmişdir. Min cür çətinliklə onu bətnində gəzdirmiş, ölüm-lə üz-üzə gələrək dünyaya gətirmiş, əmiz-dirmiş və böyütmüşdür. Gecələri övladının istirahəti üçün öz rahatlığını qurban verib, yuxusuz qalmışdır. Ata da övladının dolanışığını təmin etmək, təhsil və tərbiyəsi ilə məşğul olmaq üçün fikrən və bədənən, maddən və mənən heç bir fədakarlıqdan geri durmamışdır. Bir övlad iman sahibi, əxlaq və fəzilət sahibdirsə, bu, ata-ananın təlqin və tərbiyəsi, yaxud duası ilə olmuşdur. Ata-anasının bu qədər yaxşılıqlarına nail olan bir övlad onlara təşəkkür etməzsə, Allaha şükür etməmiş sayılır.

Məxluqat içərisində insana ən yaxın və şəfqətə ən layiq olan ata-analardır. Çünki Allah-Təala ata və anaya hörməti özünə ibadətlə eyni dəyərdə tutaraq belə buyurmuşdur: **“Rəbbin yalnız Ona ibadət etməyi və ata-ananıza (valideynlərə) yaxşılıq etməyi (onlara yaxşı baxıb gözəl davranmağı) qəti bir şəkildə əmr etdi.”** (əl-İsra, 23)

Bizi yoxdan yaradıb saysız nemətlərə qərq edən Rəbbimizə ibadət necə bir və-

zifədirsə, bizim dünyaya gəlməmişə səbəb olan ata və anamıza hörmət, sayğı və yaxşılıq etmək də Allahın üzərimizə qoyduğu bir borcdur. Yenə Uca Rəbbimiz ata-anamızla necə rəftar edəcəyimizi Qurani-Kərimində belə öyrədir: **“Əgər onların biri və ya hər ikisi sənin yanında (yaşayıb) qocalığın ən düşkün çağına yetərsə, onlara: “Uf!” belə demə, üstlərinə qışqırıb acı söz söyləmə. Onlarla xoş danış! Onların hər ikisinə acıyaraq mərhəmət qanadının altına salıb: “Ey Rəbbim! Onlar məni körpəliyimdən (nəvazişlə) tərbiyə edib bəslədikləri kimi, Sən də onlara rəhm et!” -deyərkən dua et.”** (əl-İsra, 23-24)

Ata-anaya “uf” belə deməyə razı olmayan, Uca Rəbbimiz onlara qarşı pis söz danışmağa razı olarmı heç?! Və ya atasını, yaxud anasını çölə atıb baxmayan, qocaldığı zaman xidmətində durmayan, hörmət göstərməyən, anasına və ya atasına əl qaldıran bir övlad nə qədər böyük günah qazanmaqda və xəta işləməkdədir, bunu dərk edə bilirmi?! Həmçinin kiminsə anasına söyüb onu qəzəbləndirən, nəticədə öz anasına söydürən bir insan öz anasına söymüşcəsinə böyük bir günah işləmiş sayılmaqdadır.

Dünyaya gəlməmişə vəsilə olan ata-anamız bizim üçün həyat və feyz qaynağıdır. Hər birimiz gücsüz və aciz halda ikən, Rəbbimizin lütfu ilə onların sevgi, şəfqət və mərhəmət dolu qucağında həyata başlayırıq. Ata-analar övladlarına hər zaman sözlərə sığmayacaq qədər həvəs və sevgi ilə qol-qanad gərərlər. Özləri yeməz, yedirər; geyinməz, geydirər; ağlatmaz, ağlayarlar. Doğrunu, səhvi, sevgini, mərhəməti, şəfqəti, fədakarlığı və neçə-neçə ərđəmlilikləri əvvəlcə onlardan öyrənərik. Ata-analarımız bizim ilk rəhbərlərimiz, ilk müəllimlərimizdir.

Ata-anamıza göstərməli olduğumuz hörməti onlar sırf valideynimizdir deyə

göstərəcəyik. İstər oxumuş, istər cahil olsunlar, yaxud müsəlman və ya kafir olsunlar, övladın onlara qarşı vəzifəsində qüsurlanması şərtdir. Ata və ana övladına dinə zidd olmayan bir işi əmr edərlərsə, övlad onu etmək məcburiyyətindədir. Fəqət dinə əks, Allaha üsyan mövzusunda bir işi əmr edərlərsə, o zaman itaət edilməməlidir. Bu barədə Qurani-Kərimdə buyrulur: **“Biz insana ata-anasına yaxşılıq etməyi (onlarla gözəl davranmağı) tövsiyə etdik. (Ey insan!) Əgər (valideynlərin) bilmədiyini bir şeyi Mənə şərik qoşmağına cəhd göstərsələr, onlara itaət etmə. Hamınız (qiyamət günü) Mənim hüsuruma qayıdacaqsınız. Mən də (dünyada) nə etdiklərinizi sizə bir-bir xəbər verəcəyəm!”** (əl-Ənkəbut, 8)

Ata-anaya qarşı hörmət, sayğı və təvəzökarlıqda son dərəcə diqqətli olmalıyıq. Çünki cənnət onların ayaqları altında gizlidir. Əbədi axirət aləminin nemətləri onları razı etməmişlə bizə veriləcək, yenə onların xeyir-duaları ilə cənnət bulaqlarından su içmək nəsim olacaqdır. “Peyğəmbərimiz (s.ə.s)-dən “Allahın ən çox bəyəndiyi əməl hansıdır?”, -deyə soruşulmuş. O da: *“Vaxtında qılınan namazdır”, -deyə cavab vermişdi. “Sonra hansı ibadət gəlir?”, -deyildikdə: “Ata və anaya yaxşılıq və itaət etməkdir”, -buyurmuşdu..”* (Buxari, Müslim)

Ata-anaya xidmət etmək çox fəzilətli bir əməldir. Bu fürsəti dəyərləndirə bilməyənlər, böyük itki içərisindədirlər.

Qul haqları içində ən mühüm olanı ata-ana haqqıdır. Ata-ana varlıq səbəbimiz, maddi və mənəvi həyatımızı inşa edən xüsusi fəzilət abidələridir. Bir ana ürəyi və ana qucağı uşağı tərbiyə edən möhtəşəm bir dərşxanadır. Ailə yuvası uşağın gələcəyini formalaşdıran ilk tərbiyə ocağıdır.

Bizləri əvvəlcə bir müddət bətnində, sonra qollarında və öluncəyə qədər də qəlbində daşıyan analarımıza göstəriləcək

sevgi və hörmətə ortaq ola biləcək başqa bir varlıq yaradılmamışdır. Allah-Təala öz rızasını ata-ananın rızasına bağlamışdır. Bu həqiqəti Əziz Peyğəmbərimiz (s.ə.s) belə xəbər verir: *“Allah-Təalanın rızası, ata və ananı razı edərək qazanılır. Allah-Təalanın qəzəbi də ata və ananı qəzəbləndirmək surətilə cəlb edilir.”* (Tirmizi) Həmçinin Həzrət Peyğəmbərin ata-anasına yaxşılıq edib xoş davranan bir insan üçün etdiyi bu dua nə böyük bir müjdədir: *“Ata-anasına yaxşılıq edən nə xoşbəxtdir. Allah-Təala onun ömrünü artırsın (bərəkətləndirsin)!”* (Hey-səmi)

Bəzi hədis rəvayətlərində qiyamət günü Allah-Təalanın ata və anasına itaətsizlik edənlərin üzlərinə baxmayacağı xəbər verilir. Bir insan ata-anasına necə davranarsa, övladlarından da eyni davranışı görür. Peyğəmbərimiz (s.ə.s): *“...Atalarınıza yaxşılıq edin ki, övladlarınız da sizə yaxşılıq etsin...”*, (Hakim) -buyurmaqdadır. Valideynin övlad üzərindəki haqları o qədər çoxdur ki, bunları ödəmək çox çətin, hətta mümkün deyildir. Peyğəmbərimiz bir hədisində bu haqqın böyüklüyünü belə dilə gətirir. *“Heç bir övlad atasının haqqını ödəyə bilməz. Əgər onu qul olaraq tapar və satın alıb azad edərsə, atalıq haqqını (ancaq o zaman) ödəmiş olar.”* (Müslim)

Allah rızası üçün hər hansı bir xeyir və yaxşılıq ediləcəksə, əvvəlcə ata-ana düşünülməlidir. Ondan sonra yaxından uzağa doğru digər insanlar... Və ata-ana sağ ikən necə hörmət və sayğı göstərilirsə, vəfat etdikdən sonra da dua və xeyirli işlərdə unudulmamalıdır.

Son olaraq bunları deyək ki, ata-anaya edilən hər yaxşılıq bir vəzifənin ifası, bir haqqın ödənməsi olmaqla bərabər, günahlarımızın bağışlanıb məğfirət edilməsinə də vəsilədir.

Ata-anasının üzünə gülümsəmək belə bir növ ibadət və ilahi rizaya nail olmağa vəsilədir. Onlara üsyan etməyin

*Ata-anasının üzünə
gülümsəmək belə bir növ
ibadət və ilahi rizaya nail
olmağa vəsilədir. Onlara üsyan
etməyin eyni zamanda Allaha
üsyan etmək olduğunu yaddan
çıxarmamaq lazımdır. Böyük
günahların başında Allaha şərik
qoşmaq, onun ardından ata-
anaya üsyan gəlməkdir.*

eyni zamanda Allaha üsyan etmək olduğunu yaddan çıxarmamaq lazımdır. Böyük günahların başında Allaha şərik qoşmaqdan sonra ata-anaya üsyan etmək gəlir. Artıq bu qədər böyük bir günahdan necə çəkinmək gərəkdiyini hər övlad düşünməli, hər birimiz fikirləşməliyik.

Kürdəmir rayonunun ağsaqqallarından
HACI SEYFİ CƏBRAYILOV:

**Böyüyə hörmət olan yerdə
 xeyir-bərəkət olar.**

İrfan: *Hacı, əvvəlcə özünüzü təqdim edin.*

Hacı Seyfi: 1930-cu ildə Kürdəmirin Şahsevən kəndində anadan olmuşam. Atam və anam ruhani olublar. Hər ikisi savadlı olub. Babam şeyx olub. Şıx Cəb-

rayıl deyərtilər. Atam dönə-dönə tövsiyə edib tapşırırdı ki, içkidən, oğurluqdan, əliəyrilikdən uzaq olaq. 82 il ömür sürmüşəm, Sovet dövründə dinin zəif olduğu vaxtlarda belə içki nədir bilməmişəm. Məktəbi qurtarandan sonra Şamaxıda texnikuma qəbul olmuşam. Sonra isə Azərbaycan Dövlət Universitetinin İqtisadiyyat fakültəsini bitirmişəm. Dini təhsili evimizdə ata-anamdan almışam.

Sonrakı illərdə dini məclislərdə savadlı adamlardan bacardığım qədər nə isə götürməyə çalışmışam. Ən çox da qəbələli Əhməd Əfəndidən faydalanmışam. Rəhmətlik həm savadlı idi, həm də əxlaqlı. Düz 10 il mənə dərs verib. 1990-cı ildə din haqqında sərəncam verildi. Dini sahədə camaata sərbəstlik verildi. Rayonumuzda səlahiyyətli nümayəndələr toplaşib məscid tikmək qərarına gəldilər. Şura yarandıqdan sonra mənə şura sədri seçdilər. Uzun-uzadı danışmaq istəmirəm, çox böyük çətinliklərlə məscidin tikintisinə

başladım. Kənd camaatından pul yığdıq, xeyriyyəçi insanların dəstəyi ilə bu işi nəhayət başa çatdırdıq. Məscidin tikintisi üçün əlimdən gələni əsirgəməmişəm. Həyətdəki bütün ağacları, gülləri öz əl-

lərimlə əkmışəm. Bir arzum vardı, o da məscidin tikintisinin mükəmməl başa çatması idi. Hal hazırda da bu məscidin icma sədri olaraq xidmət edirəm.

İrfan: *Hacı, siz uzun bir ömür yolu keçmişiniz. Gəncliyi də yaşamısınız, qocalığı da. O dövrün gəncləri ilə bugünkü gəncləri müqayisə etsək, hansı mənzərə çıxar ortaya?*

Hacı Seyfi: Əvvəlcə deyim ki, bugünkü gənclərdən razı deyiləm. Bilmirəm, dolanışqı çətinləşib, yoxsa nədir, baxırsan ki, gənclər pis əməllərlə məşğuldurlar. Dövlət başçımız xalqın qayğısına qalır, bundan istifadə etmək lazımdı. Rüsvətdən, oğurluqdan, pis yollardan çəkinmək lazımdı. Əvvəllər ağsaqqal söz deyəndə ona qulaq asardılar. İndi isə ağsaqqalı ələ salırlar. Böyüyə hörmət olan yerdə xeyir-bərəkət olar. Təəssüf ki, məscidə gələn gənclər arasında da müəyyən təfəriqəci cərəyanlara qoşulanları görürük. Bir böyük kimi başa salmağa çalışırıq, amma istədiyimiz nəticəni ala bilmirik. Zəmanəmizdə fitnə-fəsad çox artıb. Həzrət Peyğəmbər hələ o vaxt qiyamətə yaxın bu kimi halların artacağını demişdi. Qadınların açıq-saçıq gəzəcəyini, abır-həyanın götürüləcəyini, böyük-küçük arasında münasibətin pozulacağını xəbər vermişdi.

İrfan: *Seyfi dayı, bəlkə bu gün ictimai qınağın kifayət qədər olmamasının nəticəsində gənclər bu qədər yolunu azır.*

Hacı Seyfi: Tamamilə düz söyləyirsiniz. Hamı ancaq özünü düşünür, dünya malına hərislik o qədər artıb ki, “kənardakı nədir özü bilər” fikri cəmiyyətə hakim olub. Camaatın oxuma səviyyəsi də aşağıdı. Kitab oxumurlar. Maariflənmə zəifdir.

İrfan: *Bəs bir ağsaqqal kimi gənclərə nə tövsiyə edirsiniz?*

Hacı Seyfi: Mala həris olmasınlar. Bir müharibə vaxtını görmüşük. Çöplə siçan

deşiyindən sünbül çıxartdığımızı xatırlayıram. O vaxt bir çuval un tapanda elə birlirdik ki, dünyalar bizimdi. İndi camaatın evinə baxırsan dəbdəbə içində yaşayanlar həyatdan narazıdırlar. Bu qədər nemətin içində üzürlər, amma şükrünü əda etmirlər.

İrfan: *Ramazan ayı ilə bağlı nə deyərdiniz?*

Hacı Seyfi: Ramazan iradə məktəbidir. Nəfsin tərbiyəsidir. Allah insanı nemətləri ilə sınağa çəkir. Gözünün qabağında su şırhaşır axır, amma içə bilmirsən. Qabağında dünyanın naz-nemətləri ola-ola yemirsən. Çünki Yaradan oruc tutmağı əmr edir. Bəzən soruşurlar ki, “Hacı, 82 yaşın var, oruc tutacaqsan?”, Deyirəm ki, “Mən nə qədər sağam, oruc tutacağam. Nə vaxt görsəniz ki, ölürəm, onda ağzıma su damızdırarsınız.” Bəzən havaların isti olmasını bəhanə edib tutmaqdan boyun qaçıranlar olur. Unutmamaq lazımdır ki, Allah öz yolunu tutanlara hər zaman kömək olacaq.

İrfan: *Bizə vaxt ayırdığınız üçün təşəkkür edirik.*

Hacı Seyfi: Mən də öz növbəmdə sizə təşəkkür edirəm ki, belə bir jurnal çıxardaraq camaatın maariflənməsinə xidmət edirsiniz.

Zəmanəmizdə fitnə-fəsad çox artıb. Həzrət Peyğəmbər hələ o vaxt qiyamətə yaxın bu kimi halların artacağını demişdi. Qadınların açıq-saçıq gəzəcəyini, abır-həyanın götürüləcəyini, böyük-küçük arasında münasibətin pozulacağını xəbər vermişdi.

ANA-ATANIN ÖVLADLARINA QARŞI VƏZİFƏLƏRİ

Övladlar dünya həyatının bər-bəzəyi, qəlbin meyvəsi, ata-ananın imtahanı, Allahın ən böyük bəxşisidir. Həyatımız onların varlığı ilə şirin və bərəkətlidir. Gələcək onlarıdır. Ancaq bütün bunların həyata keçməsi üçün uşaqlarımızı İslam əxlaqla yetişdirməyimiz şərtidir. Dini və milli dəyərlərlə yetişməyən bir fərdin cəməyyəyə faydası yoxdur. Övladlarını bu dəyərlərlə yetişdirməyən valideynlər uşaqlarını oda atmış olurlar. Necə ki, bir ayədə belə buyrulur:

“Ey iman gətirənlər! Özünüzü və ailənizi elə bir oddan qoruyun ki, onun yanacağı insanlar və daşlar (daşdan düzəlmiş bütələr), xədmətciləri isə Allahın onlara verdiyi əmrlərə asi olmayan, buyurulduqlarını yerinə yetirən daş qəlbli (heç kəsə zərrəcə rəhm etməyən) və çox sərt təbiətli mələklərdir.”¹

Elə isə gəlin görək valideynlərin övladlarına qarşı nə kimi vəzifələri var?

1. Valideynlər övladlarının hər cür ehtiyaclarını təmin etməyə çalışmalıdırlar. Onların yeyəcək və geyəcəklərini halal yollardan təmin etməli, bunu edərkən də xəsislik və israfçılıqdan uzaq olmalıdırlar. Bir hədisi-şərifdə belə buyrulur:

“Bir adamın xeyir yolunda xərclədiyi pulun ən fəzilətlisi, ailə fərdlərinə xərclədiyi puldur”².

2. Valideynlər övladlarını İslam əxlaqla yetişdirməlidirlər. İlk növbədə onlara Allahı, Hz Peyğəmbəri, Quranı tanıtmalı və müəyyən yaşa gəlincə də ibadət etməyə alışdırmalıdırlar. Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) belə buyurur: *“Heç bir ata uşaqlarına gözəl tərbiyədən daha üstün bir hədiyyə verməmişdir”³.* Ata-ana uşaq-

Valideynlər övladlarını İslam əxlaqla yetişdirməlidirlər. İlk növbədə onlara Allahı, Hz Peyğəmbəri, Quranı tanıtmalı və müəyyən yaşa gəlincə də ibadət etməyə alışdırmalıdırlar. Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) belə buyurur: “Heç bir ata uşaqlarına gözəl tərbiyədən daha üstün bir hədiyyə verməmişdir”.

larını başıboş buraxmamalıdır. Başıboş buraxılan bir uşaq üçün nəfsə xoş gələn şeyləri etmək daha cazibədar gəlir. Bu cür bir boşluq içərisində olan övlad bu boşluğu içki içmək, qumar oynamaq vaxtının böyük bir qismini internetdə keçirməklə dolduracaqdır. “Allaha ibadət et”, “namaz qıl”, dedikdə isə “vaxtım yoxdur”, -deyə bəhanə gətirəcəkdir. Bunun üçün valideynlər övladlarının məşğuliyyətlərini dini və milli dəyərlər çərçivəsində təmin etməlidirlər. Əks halda nəfsin istəklərinə uyğun olan məşğuliyyətlər çoxluq təşkil edəcəkdir.

3. Ata-ana övladlarına gözəl ad qoymalı, sevgi və şəfqət göstərməli, (oğlan uşağıdırsa) sünnət etdirməli və onların gözəl bir peşəyə sahib olmalarını təmin etməlidir. Xüsusilə bayramlarda hədiyyə alaraq bu vasitə ilə bayramı və İslamı onlara sevdirməlidirlər.

4. Ata-ana uşaqlarına hər zaman, hər sahədə gözəl nümunə olmalıdır. Onlara ömrə etdikləri şeyləri əvvəlcə özləri yerinə yetirməlidirlər. Məsələn, özü namaz qılmadığı halda “namaz qıl”, -deyə, özü içki içdiyi halda “içki içmə”, -deyə, özü siqaret çəkdiyi halda “siqaret çəkmə” -deyə bir valideynin sözü heç bir zaman təsirli olmaz. Məhz bunun üçün Uca Rəbbimiz belə buyurur:

“Ailənə namaz qılmağı əmr et və özün də ona (namaza) səbirlə davam et...”⁴

5. Ata-ana övladlarına qarşı eyni münasibəti göstərərək oğlanla qız arasında ayrı-seçkilik etməməlidir. Hədisi-şərifdə belə buyrulur: *“Allahdan qorxun, uşaqlarınız arasında (ayrı-seçkilik etməyin) ədalətli olun!”*⁵

6. Ata-ana evlənmə çağına gələn övladlarını əxlaqı gözəl olan birisiylə evləndirməlidir.

Əgər uşaqlarımızın bizə hörmət və ehtiram göstərmələrini istəyiriksə, öldükdən sonra bizi xeyirlə yad edən, bi-

zə dua edən bir övladımızın olmasını istəyiriksə, onlara qarşı burada sadalanan vəzifələrimizi yerinə yetirməliyik. Onları gözəl bir şəkildə tərbiyə edib, cəhənnəm oduna girməkdən qorumaliyiq. Əməllərimizlə onlara gözəl nümunə olmalıyıq. Övladlarımızın bizim üçün bir imtahan vəsiləsi olduğunu da heç zaman unutmamalıyıq.

“Bilin ki, mal-dövlətiniz və övladınız sizin üçün (Allah qarşısında) ancaq bir imtahanıdır. Ən böyük mükafat isə məhz Allah yanındadır.”⁶

1. Ət-Təhrim 6.

2. Müslim, Riyazussalihin tərc. c. 1 s. 329. No 288.

3. Tirmizi, Ət Tac c. 5.s.8.

4. Taha 132.

5. Təbərani, Kəşful Xafa c. 1 s. 43. No:84.

6. Əl-Ənfal 28.

QURAN HƏR DƏRDƏ DƏVADIR

Qurani-Kərim həm maddi, həm də mənəvi xəstəliklərə şəfadır. Maddi xəstəliklərə şəfa olması inkar edilməsi mümkün olmayan bir gerçəkdir. Bəzi rəvayətlərdə də yer aldığı kimi şəxsən Rəsulullah (s.ə.s) Quranla ruqyə (oxuyub müalicə) etmiş, belə hallarda əşabələrini də Qurandan istifadə etməyə təşviq etmişdir. Bir hədisində belə buyurur: *“İki şəfa qaynağını tərk etməyin: Bal və Quran. (İbn Macə, Tibb, 7) Başqa bir hədisində isə belə buyurur: “Fatihə surəsində hər bir xəstəliyə şəfa vardır”. (Darimi, Fəzailil-Quran, 12)*

Qurani-Kərim əsasən mənəvi, ruhi (psixoloji) xəstəliklərə şəfadır. İnsanları cəhalət və azgınlıq qaranlıqlarından çıxarmaq üçün onların qəlblərini və beyinlərini müalicə edir. Çünki Rəsulullah (s.ə.s) Quran oxunanda qəlbə hüzur və təskinlik endiyini bildirmişdir. (Buxari, Fəzailul-Quran, 11)

İsra surəsinin 82-ci ayəsində Quranın açıq-aşkar şəfa olduğuna diqqət çəkərək belə buyurulmuşdur: **“Biz Qurandan möminlər üçün bir şəfa və rəhmət olacaq şeylər endiririk”.**

Bəli, Quran bütünlüklə ruhi xəstəliklər üçün bir şəfadır, insanlar onun sayəsində batil inanclardan, pis davranışlardan uzaqlaşaraq mənəvi sağlamlıq qazanırlar. Qurani-Kərim ilə təbərrük etmək,

Fatihə surəsini xalis niyyətlə oxumaq da bəzi maddi və mənəvi xəstəliklərə şəfa vəsiləsidir. Elə bunun üçündür ki, əcdadımız hər bir məclisdə Fatihə surəsini oxumağa üstünlük vermişdir.

Böyük təfsirçi Fəxrəddin Razi yuxarıdakı ayə ilə əlaqədar bunları demişdir: *“Qurandan endirdiyimiz ayələrin hamısı möminlərin madi və mənəvi hər cür xəstəlikləri üçün şəfadır”.*

Quranın mənəvi xəstəliklərlə əlaqəli müalicəsi iki şəkildə baş verir. Çünki mənəvi xəstəliklər iki cürdür:

1. Batil etiqadlar. İslamın təbliğinə uymayan hər inanc tərzisi mənəvi bir xəstəlikdir. Bu məsələlərdə Quran həqiqəti dəlilləri ilə bərabər bildirərək, batil dinləri və cərəyanları ləğv etmiş, möminləri zələtdən qorumuşdur.

2. Əxlaqsızlıq. Qurani-Kərim bunu da açıqlayaraq möminləri əxlaqsızlığa düşməmələri üçün xəbərdar etmiş, gözəl

əxlaqa, mənəvi kamilliyə dəvət etmişdir. Rəsulullah (s.ə.s): “*Mən gözəl əxlaqı tamam-lamaq üçün göndərildim*” deyərkən, qəsd etdiyi Quran əxlaqı olmuşdur.

Eyni zamanda Qurani-Kərim bədəni, qəlbi, əqli, ailəvi, ictimai nə cür xəstəlik olursa olsun hamısına bir çarə və şəfadır. Möminləri hidayətə çatdıracaq, cənnətə aparan xüsusiyyəti ilə yanaşı onların dünyaya aid bütün dərdlərini də həll etmə özəlliyi vardır. Əgər cəmiyyət olaraq iqtisadi bir problem yaşırıqsa, əxlaqi yöndən cəmiyyətimizdə tənəzzül, evimizdə ailəvi bir sıxıntı və ya bir xəstə varsa, bu kitabla bərabər olmalı, onu çox mütləq etməli, anlamağa çalışmalı, həyatımızda tətbiq edərək problemlərimizi həll etməyə çalışmalıyıq. Unutmamalıyıq ki, Quransız bir həyat zərərdir, Quransız bir həyat xüsrandır, Quransız bir həyat itgidir. İçində Quranın olmadığı bir ailə, bir ev, bir cəmiyyət dərldir, sıxıntılıdır və problemlidir.

Ruhul Bəyan təfsirində Quranın maddi və mənəvi dərdlərə şəfa olması belə izah edilir: “*Qurani-Kərim möminlərin dini həyat-larını düzəltmək və onları islah etmək xüsusu-nda xəstələrə verilən şəfali dərman kimidir*”.

Təfsirçi mərhum Almalılı Həmdi Yazır Əfəndi isə bu ayəni açıqlayarkən: “Bu-rada dünya cürbəcür xəstəlik və bəlalər-la dolu xəstəxanaya, Peyğəmbər (s.ə.s) təbibə, ilahi kəlam isə şəfali dərmanlara və qidalara bənzədilmişdir”, -deyərək belə davam edir: “Qurani-Kərim hər cür

Qurani-Kərim bədəni, qəlbi, əqli, ailəvi, ictimai nə cür xəstəlik olursa olsun hamısına bir çarə və şəfadır. Onda möminləri hidayətə çatdıracaq, cənnətə aparan xüsusiyyəti ilə yanaşı onların dünyaya aid bütün dərdlərini də həll etmə özəlliyi vardır. Əgər cəmiyyət olaraq iqtisadi bir problem yaşırıqsa, əxlaqi yöndən cəmiyyətimizdə tənəzzül, evimizdə ailəvi bir sıxıntı və ya bir xəstə varsa, bu kitabla bərabər olmalı, onu çox-çox mütləq etməli, anlamağa çalışmalı, həyatımızda tətbiq edərək problemlərimizi həll etməyə çalışmalıyıq.

şübhələrə, nifaq, küfr, şirk, zülm, düşmən-çilik, ehtiras, ümitsizlik, tənbellik, cəhalət, təəssüb və pis niyyət kimi əxlaqi, ictimai, ruhi xəstəliklərə şəfa və rəhmətdir”.

Elə isə gəlin Uca Rəbbimizin müqəddəs kəlamına qulaq verək. Maddi və mənəvi kirlərdən və xəstəliklərdən təmiz-lənmək üçün Quranla həmhəl olaq. Bu mübarək Ramazan ayında Quranla bə-rəbəliyimizi artıraraq. Müqabilələrdə iştirak edək, gözümüz, qulağımız, beynimiz və qəlbimiz Qurandan öz nəсібini alsın. Bəlkə beləliklə maddi və mənəvi xəstəliklərdən sağalar və Ramazandan paklanmış olaraq çıxarıq.

Rəbbim bütün müsəlmanları və cəmiy-yətimizi Qurani-Kərimin nurlu yolundan ayırmasın! Amin!

RUZİ ARDINCA DÜŞƏRKƏN RƏZZAQI UNUTMAMAQ

İslam infaqa böyük əhəmiyyət verir. İnfaq Rəbbani bir üsuldur. Allah sonsuz kərəm sahibidir. Sonsuz xəzinələrin sahibi Allahdır.

Ruzi ilahi bölgü ilə hər kəs arasında paylaşılmışdır. Hər canlının dünyada alacağı nəfəslər, içəcəyi su, yeyəcəyi çörək, yaxud zahirən sahib olacağı maddi imkanlar Rəbbimizin sonsuz elmi daxilindədir.

İnsan özü üçün məchul olan bu bölgünün ölçülərini bilmədiyi üçün daha çox mala-mülkə sahib olmaq nəqsədilə dayanmadan çalışır. Zaman-zaman hirsələnir və maddiyyatı yeganə məqsəd halına gətirir. Hətta maddənin əsiri olur və hər şeyin maddiyyatla həll edilə biləcəyini zənn edir. İnsan çalışmalı, qazanmaq üçün səy göstərməli, ancaq ruzinin ardınca qaçarkən Rəzzaqi unutmamalıdır. Varlığa qovuşduqda var-dövlətin əsiri olmamalıdır. Qazandığı hər maddi imkanın ilahi lütf olduğunun fərqləndə olmalı və onu yenə ilahi riza üçün xərcləməyin dərdində olmalıdır.

Rəsulullahın infaqla əlaqədar hədislərinə baxanda İmam Nəvəvinin məşhur Riyazus-Salihin adlı əsərində mövzu ilə əlaqəli önə çıxan başlıqlar diqqətimizi çəkir:

İmam Nəvəvi bu başlıqları verir:

“İnfaq edənə Allah verər”, “İnfaq edənə qibtə olunar”, “İnfaq edilən malın qarşılığı verilir”, “İnfaq a ilə fərdlərindən başlanmalıdır”.

Bu başlıqlardan da aydın olur ki, infaq böyük bir fədakarlıq istəyir və bu fədakarlığın qarşılığı mütləq Allah tərəfindən veriləcək. Sanki Allah: “qulum, sən ver, mən də sənə verim”, -deyir.

Uca Rəbbimiz belə buyurur:

“(Allah yolunda) nə xərcləsəniz, Allah onun əvəzini verər.” (Əs-Səba, 39)

İnfaq mömin üçün mənəvi qorumadır. Rəsulullahın ifadəsiylə mömin ən minimum bir şəkildə belə özünü qorumaq üçün yarım xurma ilə də olsa bunu etməlidir. İnfaq etməyin maddi bir ölçüsü yoxdur. Mömin bunu bir əxlaq halına gətirməli və sahib olduğu imkanlarını başqalarının faydası üçün sərf etməlidir.

Qəsəs surəsində “Kim bir yaxşılıq etsə, ona bundan daha xeyirli qarşılıq vardır”, -buyurularkən, edilən yaxşılığın qat-qat artığının veriləcəyi bildirilir.

Rəsulullah (s.ə.s) buyurur:

“Yarım xurma ilə də olsa cəhənnəmdən qorunun!” (Buxari, Zəkat 10)

İnfaq mömin üçün mənəvi qorudur. Rəsulullahın ifadəsiylə mömin ən minimum bir şəkildə belə özünü qorumaq üçün yarım xurma ilə də olsa bunu etməlidir. İnfaq etmənin maddi bir ölçüsü yoxdur. Mömin bunu bir əxlaq halına gətirməli və sahib olduğu imkanlarını başqalarının faydası üçün sərf etməlidir.

Qurani-Kərimin ilk ayələrində Rəbbimiz möminlərin xüsusiyyətlərini sayarkən, onların qeybə iman gətirdiklərini, namaz qıldıklarını və özlərinə verilən ruzidən də infaq etdiklərini bəyan edir. Namaz qılmaq necə ki, mömini Rəbbinə yaxınlaşdırırsa, infaq etmək də o dərəcə mömin ilə Rəbbi arasında bir əlaqə meydana gətirir. Çünki ruzinin şükrü infaqla olur. Özünə lütf edilənin fərqində olmaq və onun şükrünün ədasını yerinə yetirmək ancaq infaq edə biləcək bir qəlbi səviyyəyə sahib olmağı tələb edir.

İnfaqın ən gözəl nümunələrini yenə Hz. Peyğəmbərin gözəl həyatında görürük. O, Allahın saysız lütf və kərəminə məzhər olduğu kimi maddi mövzularda da ruzilənirdi.

Bəzilərinin düşündüyü kimi Rəsulullah kasıb bir həyat sürməmişdi. Ancaq O, varlıq içərisində zöhd həyatını seçmişdi. Bu da kasıblıq və yoxsulluq içində olmaq deyil, kasıbların halını anlamaq və nəfs tərbiyəsi üçün bir seçim idi. Biz bilirik ki, Rəsulullahın yoldaşı Xədicə anamız Məkkənin ən varlı insanlarından idi. Peyğəmbərimiz ailə olaraq köklü və varlı bir nəsiləndən gəlirdi. Sonrakı illərdə döyüşlərdən alınan qənimətlər belə Onun sahib olduğu imkanları göstərmək baxımından mühüm meyardır.

Həzrət Peyğəmbərin fədakarlığını izah edən ibrətli bir hadisəni burada nəql etmək yerinə düşər:

Bir gün Peyğəmbərimiz (s.ə.s) özünə köynək almaq üçün bazara çıxmışdı. Üstündə on dirhəm pul vardı. Dörd dirhəmə bir köynək alır. Evə qayıdarkən mədinəlilərdən bir nəfər yanına gələrək:

“Ya Rəsulallah! Mənə bir köynək geydirin, Allah da sizə cənnət paltarlarından bir paltar geydirdin”, -deyə dua edir. Peyğəmbərimiz dərhal əynindəki köynəyi çıxardır və ona verir. Sonra geri qayıdaraq dörd dirhəmə yeni bir köynək alır. Cibində son iki dirhəmi qalmışdı.

Mədinə küçələri ilə gedərkən bir cariyənin ağladığını görür. Dərhal yanına gedir və: *“Nə üçün ağlayırsan?”*, -deyə soruşur. Kədərli cariyə qarşısında Peyğəmbərimizi görüb, ondan kömək istəyən bir səslə: *“Ya Rəsulallah! Xidmət etdiyim ailəm mənə, un almaq üçün iki dirhəm vermişdi. Lakin onu itirdim. Nə edəcəyimi bilmirəm”*, -deyər. Peyğəmbərimiz dərhal cibindəki iki dirhəmi çıxarıb ona verir. Gedib onunla un almasını söyləyir. Cariyənin ağlamağa davam etdiyini gördükdə ondan: *“İtirdiyin pulu sənə verdim. İndi nə üçün ağlayırsan?”*, -deyə soruşur. Cariyə: *“Məni döyəcəklərindən qorxuram”*, -deyə cavab verir.

Həz. Peyğəmbər onunla birlikdə evinə gedir. Ev sahibləri Peyğəmbərimizi böyük bir sevincə qarşılayırlar. *“Bu cariyə onu döyəcəyinizdən qorxur”*, -dedikdə: *“Ya Rəsulallah! Madam ki, onunla birlikdə gəldiniz və kömək onu qoruyursunuz, biz də Allah rizası üçün həmin cariyəni azad etdik”*, -deyə cavab verirlər.

Baş verən hadisə Peyğəmbərimizi çox sevindirir. Geri qayıdarkən qəlbindən bunları keçirirdi: *“Uca Allah on dirhəmə bərəkət verdi. Onunla Peyğəmbərinə və mədinəli ənsardan bir müsəlmana köynək geydirdi. Bir cariyəni də azad etdi. Bunu bizə verən yalnız Allahdır. Uca Allaha şükürlər olsun.”*

Xülasə, mömin qazanmalı, qazandığının özünə verilən bir əmanət olduğu şüurunda olmalıdır. Ruzinin əsl sahibini unutmalıdır. Mən etdim, mən qazandım fikrindən şiddətlə qaçmalı və ehtiyac sahibi bütün insanların özünə bir əmanət olduğunu bilməlidir. Haqq qatında malının hesabını verə bilməyə səbəb olduqları üçün infaq etdiyi adam və xeyir qurumlarına təşəkkür duyğuları içində olmalıdır.

HƏR ŞEY ONUN ƏLİNDƏDİR

Nə qədər özümüzü böyük görüb, çox şeyə qadir olduğumuzu zənn etsək də hər birimiz Allahın yardımına möhtacıq. O ilahi yardım hər anımızda bizə yetişir və imdadımıza çatır. Heç təsəvvür etmədiyimiz və gözləmədiyimiz hallarda ilahi bir qüvvənin bizə kömək olduğunun fərqinə varırıq. Qaçan da Ona yalvarır, qovan da. O isə hamıya yardım edir. Cənnətə tərəf qaçan üçün oranın yolunu asanlaşdırır, yükünü xəfiflədir, gücü çatmayacağı yükü yükləmir. Kiçiyindən böyüyünə, kafirindən mömininə kimi yaradılan bütün məxluqat Onun rəhmətinə möhtacdır. Hər canlının ruzisi, hər hadisənin nəticəsi Onun əmrinə tabedir.

Cəhənnəmə üz tutana da öz istəyi olduğu üçün ora girməyini təmin edir. Necə deyərlər, niyyətin hara mənzilin də ora. Yönlədiyimiz bütün yollarda doğru istiqaməti bizə göstərən yenə Odur. Bizi bizdən çox sevən və qəlbimizə iman toxumunu əkən də Odur.

Seçimi biz edirik, yardımını O göndərir. Yardımın gəlişi bizim ixlasımıza və Ona nə qədər güvəndiyimizə bağlıdır. Sonuna qədər gözləyə biləcəyikmi?! Hər hadisənin sonunda gələcək ilahi yardımını gözləmək isə biz aciz qulların borcudur. Yardımını harada tələb edirik? İman etdik, yardım tez yetişsin deyirik, yoxsa yardıma deyil, iman etdiyimizə güvənirik?

Bilirik və anlayırıq ki, ilahi yardım atəş bədənə, bıçaq sümüyə dirənməyənədək gəlməyəcək. **“Rəbbim mənimlədir, mənə yol göstərəcək”** (əş-Şuara, 62) deyib suya baş vurmaya, su boğaza çatsa belə geri dönmədən irəli getməyənə ilahi yardım olunmayacaq. Çünki geri döndüyün anda əlindəki əsa dənizi yara biləcək gücünü itirir.

Sevrin təpəsinə çıxmadan hörümçəyin yardımına ümid edə bilməyəcəyimizi də bilirik. Bilirik ki, əsanın gücü, hörümçəyin toru ilahi əmrə tabedir. Biz üzərimizə düşəni edib Sevrin təpəsinə çaxacaq, boğazımıza qədər suya girəcək, atəşdə

yanmaq üçün könüllü olacaq, ya da ki, “İsmayılımız”ın boğazına özümüz öz əlimizlə bıçaq dirəyəcəyik.

Bunları edə bilməyimiz bizim üçün asanlaşdırılacaq. Çünki onlar yalnız imanın gücü ilə asanlaşa bilər. İman insanı atəşə yandırmaq üçün deyil, ən böyük Sevgiliyə qovuşmaq, Onu razı salmaq üçün aparar. İman qəlbə elə bir sevgi atəşi qalayır ki, dünyanın atəşi onun yanında utandığından sərin və salamat olar. Atəş imanı yandıra bilməyəcəyini anladığında missiyasını dəyişər. Bundan sonra yalnız inkar edənləri yandırar və özü də əbədi yanan bir cəhənnəmə çevrilər...

İsmayılın boğazına bıçaq dirəmək əmrini aldıqda heç düşünmədən tabe olacağıq. Çünki “Rəbbimizin bizimlə olmasına iman etmişik” “O isə ən gözəl vəkilidir.” Bizdən bizim “İsmayıl” istənilirsə, deməli, daha uca məqama yüksəldilməyimiz istənilir. İbrahimin və İsmayılın təslimiyəti bizə örnək verilib ki, təslim olmağı bacaraq. İsmayılıqsa, qurban edilməyimiz əmr olunubsa, bıçaq sümüyə dayansa belə imandan vaz keçməməliyik. Çünki bilir və anlayırıq ki, bıçaq imanın boğazını üzməyə qadir deyil. Atəş yandıra bilmədiyi kimi o da kəsə bilməz. Bu, onların bacaracağı bir iş deyil. İlahi yardım bizim düşündüyümüz bütün güclərin və qüvvələrin fəvqındadır. O istəmədikcə bizə heç bir qüvvə zərər yetirə bilməz.

Musanın açdığı yolda yürüyəcəyik. Bilir və anlayırıq ki, bu yol yalnız onun davamçılarının gedə biləcəyi bir yoldur. Fironlar bu yolda yürüyə bilməz, boğularlar. Onlar da Nuhun qövmü kimi suda boğulub, atəşdə yanacaqlar.

Ey iman etdiyini iddia edən! Pislikdən yaxşılaşma, küfrdən imana, büt dolu Məkkədən iman yolu Mədinəyə hicrətə niyyət etməsənsə, Sevrin ətəyində dolışma, təpəsinə çıx! Yardım ancaq oradadır. Orada səni gözlə görə bilmədiyən gö-

Seçimi biz edirik, yardımı O göndərir. Yardımın gəlişi bizim ixtlasımıza və Ona nə qədər güvəndiyimizə bağlıdır. Sonuna qədər gözləyə biləcəyikmi?! Hər hadisənin sonunda gələcək ilahi yarımı gözləmək isə biz aciz qulların borcudur. Yardımı harada tələb edirik? İman etdik, yardım tez yetişsin deyirik, yoxsa yardıma deyil, iman etdiyimizə güvənirik?

zəlliklər və ağılla dərk edə bilmədiyin müjdələr gözləyir. Hər şey Onun əlində, hər şey onun iqtidarındadır.

İman imtahan olunmadan cənnətə girmək mümkün deyil. İman mayak olub yolunu işıqlandıracaq. Bu yol dənizlərdən, dağlardan, atəşlərdən keçir. Lakin bu yolda ölüm yoxdur. Şəhadət var. Həqiqi iman edənlər üçün bu həqiqət yolunun sonu qaranlıq zülmət və yoxluq deyil, əbədi səadət və xoşbəxtlikdir.

SƏHABƏDƏN İMAN DƏRSLƏRİ

Uca Allah Qurani-Kərimdə belə buyurur:

“Həmd olsun O Allaha ki, Kitabı (Qurani mənasında və sözərində) heç bir ayrılığa (yanlışlığa və ziddiyyətə) yol vermədən Öz bəndəsinə (Məhəmmədə) nazil etdi! (Allah kafirləri) Öz dərgahından gələcək şiddətli bir əzabla qorxutmaq, yaxşı əməllər edən möminlərə isə gözəl mükafata (Cənnətə) nail olacaqları ilə müjdə vermək üçün onu doğru-düzgün (qiyamətə qədər bütün bəşəriyyətə haqq yolu göstərən bir nur) olaraq endirdi. Onlar orada (Cənnətdə) əbədi qalacaqlar!” (əl-Kəhf, 1-3)

1400 il bundan öncə Ərəbistan yarımadasında başlayan və artıq bütün dünyanı öz mənəvi qanadları altına alan İslam dininin bu qədər kütləviliyə nail olmasında şübhəsiz ki, o dini mükəmməl bir şəkildə yaşamış və özlərindən sonra gələn nəsillərə yaşatmaq əzmini, hərarətini içdən gələn tam bir istəklə əmanət etmiş səhabə nəslinin misilsiz əməyi vardır. Allaha və Rəsuluna olan təslimiyyətlərinin bu iman ərlerine qazandırdığı dərəcə necə də hey-rətamizdir:

“(Ya Peyğəmbər! Hüdeybiyyə səfəri zamanı bir ağacın altında beyəti-rizvanla) sənə beyət edənlər, şübhəsiz ki, Allaha

beyət etmiş olurlar. Allahın (qüdrət) əli onların əllərinin üstündədir.” (əl-Fəth, 10)

Bu dərəcədə ilahi himayəyə nail olan səhabə nəslinin iman həyəcanı əlbəttə ki, əsrləri aşacaq və zamanından, millətindən asılı olmayaraq ilahi hidayətə susamış olan qəlbləri rıqqətə gətirəcək bir ülviliyyətə sahib idi:

“(Ya Peyğəmbər!) And olsun ki, (Hüdeybiyyədə) ağac altında sənə beyət etdikləri zaman Allah möminlərdən razı oldu. (Allah) onların ürəklərində olanı (sənə sadıq qalacaqlarını, əhdə vəfa edəcəklərini) bildi, onlara (öz dərgahından) arxayınlıq (rahatlıq, səbr, səbat, mənəvi qüvvə) göndərdi və onları yaxın gələcəkdə qazanılacaq bir qələbə ilə mükafatlandırdı.” (əl-Fəth, 18) – deyərək Rəbbimizin iman mücadiləsinə təşviq etdiyi səhabə nəslinin bəşəriyyətə ünvanlandığı iman dərsləri Qiyamətə kimi qulluqla mükəlləf olanlara əbədi səadətin qapılarını aralayacaq səviyyədədir.

Hicrətin səkkizinci ilində üç min nəfərlik İslam ordusunun sayı yüz min nəfərə çatan xaçpərəst ordusu ilə Şam yaxınlığında yerləşən Mutədəki qarşılaşması səhabə qətiyyətini göstərən ən bariz nümunədir. İlk baxışdan silah və say azlığı baxımından döyüşün İslam ordusu üçün yaxşı nəticə

verməyəcəyi qənaətində olanların rəyinə baxmayaraq qəlbi iman həyəcanı ilə alışıb yanan Abdullah bin Rəvaha (r.a) möminin ən mühüm silahını işə salaraq duaları ilə Rəbbinə yönəlmişdi: “Ya Rəbb! Mənə şəhidlik şərəfini ehsan et. Məqamların ən yüksəyi olan iman yolunda ölmək nemətindən məni məhrum etmə”.

Bu yalvarışların axırında müsəlman ordusunun qələbəsinə inanılmaz bir əminliklə yanaşan Abdullah bin Rəvaha üzünü din qardaşlarına çevirdi:

“Ey müsəlmanlar! Sizlər evlərinizdən çıxarkən İslam uğrunda şəhid olmaq niyyəti ilə çıxmadınız mı? Allaha and içirəm ki, biz müsəlmanlar indiyə qədər apardığımız müharibələrin heç birini silahlarımızın mükəmməlliyi, miniklərimizin çoxluğu, sayımızın üstünlüyü ilə qazanmadıq. Bizə azlığımıza, maddi zəifliyimizə və ilk baxışdan aciz görünməyimizə rəğmən zəfərlər qazandıran qüvvət sadəcə din qüvvətidir. Ölərkə, şəhid olaraq əvvəlki qardaşlarımıza qovuşarıq. Şəhid olmağısa, zəfəri qazanaraq İslamın ülvəi bayrağını Mütəyə sancırıq!”

Bu sözlərdən cuşa gələn müsəlmanlar böyük bir orduya Mütədə sözün həqiqi mənasında meydan oxudu. Səhabənin iman dərsləri ilə yetişən müzəffər türk ordusunun təcürə-dırnağa qədər silahlanmış Qərb dövlətlərinin hərbi güclərinə qarşı az qala yalın əllə qazandığı Çanaqqala zəfəri yaxın keçmişimizdə yaşanan ən layiqli bir nümunədir.

18 yaşında müsəlman olub 38 yaşında vəfat edən Hz. Muaz bin Cəbəlin iman eşqi ilə dolu həyatı səhabə nəslinin Rəsulullahın rəhmət çeşməsindən çox gənc yaşlarda olduqca sanballı bir ölçüdə istifadə etməsini göstərən bir dəlildir. “Ey Muaz! Mən səni sevirəm” və “Ümmətimin içərisində halal və haramı ən gözəl bilən Muaz bin Cəbəldir”, -söyləyən Rəsulullahın rəhmət nəzərləri altında yetişən Hz. Muaz dində incə və dərin anlayış sahibi idi.

Bu anlayışın Hz. Muaza ölüm döşəyində belə şiddətli ağrılara qarşı qazandırdığı

“Möminlərin imanı üstünə iman artırmaq üçün onların ürəklərinə arxayınlıq göndərən Odur. Göylərdəki və yerdəki ordular Allahın ixtiyarındadır. Allah (hər şeyi) biləndir, hikmət sahibidir!”
(əl-Fəth, 4)

dözüm Məhəmməd ümmətinə yönələn iman dərslərinin ən mənalısıdır:

Çox böyük sancılar çəkən Hz. Muaz zaman-zaman özündən gedir və ayılanda da belə deyirdi: “Allahım! Məni nə qədər sıxışdırırsan sıxışdır. Bilirsən ki, qəlbim Sənə bağlıdır və qəlbim Səni sevməkdədir”.

Bir müsəlmanın ölüm anında belə dünyaya rəğbətinin yalnız və yalnız bunlardan ibarət olmasını Rəbbindən qətiyyətlə istəyən Hz. Muazın vəsiyyəti mömin şəxsiyyətini formalaşdıran və ona ilahi hüsurda qiymət qazandıran bənzərsiz bir nemətdir:

“Allahım! İndiyə qədər Səndən qorxurdum. Fəqət indi Sənə ümid bəsləyirəm. Allahım! Sən çox gözəl bilirsən ki, mən suları axıdıb ağacları sulamaq və bağçaları yetişdirmək üçün dünyanı və dünyada qalması istəmirəm. Dünyanın çətinliklərinə təhəmmül göstərmək bahasına susuzluqdan ciyərləri yananları sulamaq, darda qalanlara genişlik göstərmək, alimlərin söhbətinə davam edib onların elm məclislərində alimlərlə diz-dizə gəlmək üçün yaşamaq istəyirəm.

İnsanlıq aləminin əbədi qurtuluş rəhbəri olan Rəsulullahı və bu qurtuluşun qaranquşları olan Əhli-Beyt və Səhabəyi-Kiram nəslini bizlərə mükəmməl bir nümunə olaraq təqdim edən Rəbbimizə həmd-sə-nalar olsun. Həqiqətən də:

“Möminlərin imanı üstünə iman artırmaq üçün onların ürəklərinə arxayınlıq göndərən Odur. Göylərdəki və yerdəki ordular Allahın ixtiyarındadır. Allah (hər şeyi) biləndir, hikmət sahibidir!”
(əl-Fəth, 4)

MÜSƏLMANIN PULLA İMTAHANI

İnsanın şəxsiyyəti əsasən iki xüsusun təsiri altındadır:

- Qazancı,
- Birlikdə olduğu insan.

Pulun haradan və necə qazanıldığı çox mühümdür. Çünki insanın könül dünyası buna görə formalaşır. Xərcləmələr də bu formalaşma çərçivəsində həyata keçir. Bu baxımdan qazancımızın halal yoldan olmasına hədsiz dərəcədə diqqət etməliyik.

Çünki ağızdan girən hər loğma əgər halaldırsa, insana ruhaniyyət və mənəvi tərəvət verir. Haram və ya şübhəli bir loğma isə qəflət və tənbellik verir; duyğuları qısırlaşdırır, qəlbə pərdə olar. Bu iki təsiredici amil, yəni qazancın və birlikdə olduğu insanın keyfiyyəti çox mühümdür.

Süfyan Sevri həzrətləri buyurmuşdur:

“İnsanın dindarlığı çorəyinin halallığı nisbətindədir”.

Təəssüf ki, zəmanəmizdə kapitalist zehniyyət mənəvi dəyərləri o qədər zədələ-

mişdir ki, hətta bəzi dindar firmalarda da İslamın əxlaq və qanunları ilə uzlaşmayan işlər təbii hala gəlmişdir. Həccə gedən və namaz qılan bir çox adam “Daha çox xeyir əməl işləmək üçün çox qazanmalıyam”, -deyərək, qəbul edilməz səhvlərə yol verirlər. Halalla haram bir-birinə qarışmışdır.

“BU İŞLƏR BELƏ GEDƏR” MƏNTİQİ

Məsələn, qeyri-əxlaqi reklamlar, iş həyatında cazibədarlığı ilə müştərini cəlb edəcək katibələr ən çox rast gəlinən xüsuslardır. Dünya qazancı axirət qazancının önünə keçdiyi üçün nəfs: “Bu işlər belə gedər!” -deyə bəhanə gətirərək işin haram tərəfini göstərdi etdirir. Halbuki heç bir səhv addımın doğru bir bəhanə və şəri niyyəti ola bilməz. Xüsusilə də “Mən gələcəkdə xeyir işlər görmək üçün qazanıram”, -deyərək halal-haram ölçülərini saymamaq ən zərərli addım və nəfsin aldatmasıdır.

Böyük sərmayələrin sistemləri və hətta insanları formalaşdırmasına əsaslanan kapitalist zehniyyətin heç bir mənəvi tərəfi yoxdur. Əksinə, eqoizmə yol açdığı üçün mənəviyyəti zəiflədən bir sistemdir. Çünki bu sistem daha çox qazanmaq uğruna “Yol verin etsin, imkan verin keçsin!” -deyər, aşağıda əzilənlərin pərişan halı yuxarıdakılara zərrə qədər də təsir etməz.

Bu zehniyyət sərmayəsini daha da böyüdə bilmək adına ağılı və könülü alan dəblərlə, kampaniyalarla, müxtəlif təbliğatlarla israf

İsraf güc nümayiş etdirərək aşağılıq duyğusunu örtbasdır etməyə çalışmaqdır.

Xəsislik isə qorxaqlıq nəticəsində özü üçün yığmaqdır. Haqqa təvəkkül nöqsanlığından və qorxaqlıqdan irəli gələn bir zəiflikdir. Pulunu sığınacaq və dayaq halına gətirməkdir. İsraf da, xəsislik də mülkün gerçək sahibi olan Allaha üsyan qəbilindəndir.

iqtisadiyyatının reklamını edər. Çünki enerjisini aşırı istehlakdan alır.

Bu səbəblə əvvəlcə özümüzü israf iqtisadiyyatına indeksli ticarətdən mühafizə etməliyik. Çünki israf, rahatlıq və lüksun artması cəmiyyəti pərişan etməkdədir. Bu istiqamətdə ölçüsüz xərcləmələri artıran kredit kartları da iqtisadi tələlərdir, istismar vasitəsidir. Ehtiyacı buna bəhanə gətirmək olmaz.

Bu, elə bir istehlak tələsidir ki, sırf bəziləri qazansın deyə kasıbları belə mərhəmətsizcə bu tələnin içinə salmaqdadır. Edilən bərbəzəkli və aldadıcı reklamlar səbəbindən nə qədər biçarə insan qeyri-qanuni yollara baş vurmaq məcburiyyətində qalmaqdadır.

Qlobal mədəniyyət istilası, internetin mənfi mühitləri, televiziyanın nəfsaniyyətə mükafat verən filmləri də ruhlara zəhər saçaraq mənəvi həssaslıqları zərərə uğratmaqda, kapitalist nizamın israf dəyirmanına su tökməkdədir.

İNSAN YIĞINI

Kapitalizmin nəticəsi insan yığını, tör-töküntüsüdür. Çünki insana göz yaşını unutturur, mərhəmətini itirmiş bir vicdan formalaşdırır. Ruha şəfa verəcək əczaxanaların da qapısına kilid vurur.

İslam isə həyatın hər sahəsində olduğu kimi iqtisadi sahədə də bir nizam qoymuşdur. Halal və haram hədudları çəkmişdir. Mərhəmət və şəfqəti əmr edib, mömini mömindən məsul tutmuşdur. Qazancı haqq, ədalət və mərhəmətlə birləşdirmişdir.

İslamda mülk Allahındır. Onu əldə etmək üçün insanı istismar etmək əsla yol verilməzdir. İslam iqtisadiyyatı insanın problemini həll etməklə başlayır. Paylaşmaq və başqalarına, xüsusilə ehtiyac sahiblərinə faydalı olmaq şərtidir, fərzdir. Ayeyi-kərimədə:

“Mallarında da dilənçinin və (abrına qısılib dilənməyən) yoxsulun haqqı (payı) vardır.” (əz-Zariyat, 19) -buyurulur.

Bu düstur həm puldan necə istifadə etmə təhsilidir, həm də könülləri yaxınlaşdırma vəsiləsidir.

Kapitalist sistem yalnız mənfəətini və qazancını düşünür. Onun gözündə insan iqtisadiyyat çarxını çevirən dişlərdən ibarətdir. Buna görə insanı istismar edər. Məqsədinə çatmaq üçün hər yolu qanuni sayar.

İSLAMIN ÜÇ PRİNSİPI

İslam kapitalizmin əksinə olaraq bir vicdan mühasibəsi edər. “Haradan və necə qazandın, hara və nə şəkildə xərclədin?” sualını verər. Çünki İslamda mülk Allahındır, qul yalnız bir qənaət məmurudur.

Puldan istifadə edə bilmək bir sənətdir. Qəlbin şahəsəridir. Bunun üçün də;

- 1) Qazanc halal olmalıdır.
- 2) İsfraf edilməməlidir.
- 3) Xəsislik edilməməlidir.

İsfraf güc nümayiş etdirərək aşağılıq duygusunu örtbasdır etməyə çalışmaqdır. Xəsislik isə qorxaqlıq nəticəsində özü üçün yığmaqdır. Haqqa təvəkkül nöqsanlığından və qorxaqlıqdan irəli gələn bir zəiflikdir. Pulu sığınacaq və dayaq halına gətirməkdir. İsfraf da, xəsislik də mülkün gerçək sahibi olan Allaha üsyan qəbilindəndir.

Mömin israf və xəsisliyin əskinə, ürəyindəki imanın səviyyəsi nisbətində bol infaq edəcək. Yəni imkanı olan müsəlman çox qazanmağa və çox infaq etməyə səy göstərəcək. Çünki Qurani-Kərimdə 200-ə ya-

xın yerdə “infaq” vəzifəmiz xatırladılır. Hədisi-şərifdə də:

“Verən əl alan əldən xeyirlidir”, -buyurularaq infaq edə biləcək bir mömin olmaq təşviq edilir.

Təqva sahibi bir mömin hər yeni günə başlayarkən vicdanı ondan soruşar: “Bu gün Allah-Təala sənə ömür təqvimindən yeni bir səhifə açdı. Bugünkü işində nə qədər özünə, nə qədər başqalarına? Allah nemətlərini sənə verdi, lakin filankəsə vermədi. Demək ki, səni ondan məsul tutdu...”

Bu səbəblə kamil bir mömin qayğı dolu könüllə məxluqata yönələrək özünü onların ehtiyaclarını şəfqət və mərhəmətlə təmin etməkdən məsul bilər.

Nəhayət, bir möminin könül üfuku elə olmalıdır ki:

- Qayəsi: Haqqın razı olacağı, təqva sahibi bir qul ola bilmək,

- Vəsiti: Yer üzündə Allahın şahidi ola biləcək şəkildə İslam xarakter və şəxsiyyətinə bürünə bilmək,

- Nəticəsi də əlindən və dilindən ümməti-Məhəmmədin, hətta bütün məxluqatın istifadə etdiyi, şəfqət və mərhəmət dərgahı bir könül dünyasına nail olmaqdan ibarət olmalıdır...

KAPİTALİZMLƏ İSLAM QARŞILAŞDIRILSA

Kapitalizmin çıxdığı və yayıldığı cəmiyyətlərin əksəriyyəti xristian cəmiyyətlərdir.

Əsri-Səadət cəmiyyəti ümumiyyətlə zəngin cəmiyyət deyildi. Onları yox etməyə çalışan, ətraflarındakı müşrik və qeyri-müsəlman birliklər isə onlardan daha imkanlı və maddi baxımdan güclü idilər. Lakin Əsri-Səadəti meydana gətirən o insanlar düşmənləriylə mübarizə edə bilmək üçün maddi cəhətdən güclənmək üçün qeyri-müsəlman qəbilələr kimi faizə, sələmçiliyə, haqsız qazanca yönəlmədilər.

dir. Xristianlıq: “Rəbbin İsa olduğunu bil, o sənə kifayətdir”, -deyir. “Sezarın haqqı Sezaradır”, -deyir. İqtisadi və ictimai həyatı tənzimləmək kimi bir dərdi yoxdur. Yəni təlqin etdiyi şeylərin cəmiyyət həyatında heç bir bağlayıcılığı yoxdur. Mərhəmətli olacaqsan deyir, vəssalam. Mərhəmətli olmaq da hər kəsin anlayışına görə dəyişir. Məsələn, zalım bir müdir də: “Mən mərhəmətliyəm”, deyə bilər.

Bu baxımdan qarşısında mənəvi dəyərlər adına heç bir maneə olmadığı belə cəmiyyətlərdə kapitalizmin sürətlə yayılması çox təbii.

Lakin İslam iqtisadi və ictimai həyatla bağlı möminlərin önünə bir çox qayda qoyur.

Möminlər bunlara riayət etdiyi təqdirdə ruhsuz və mərhəmətsiz bir iqtisadi həyatın cəmiyyəti əhatə etməsi mümkün deyil. Lakin “Təbiət boşluq qəbul etməz” qaydasına əsasən möminlər ictimai və iqtisadi həyatdakı vəzifələrini yerinə yetirmədikləri təqdirdə, bu sahələri başqa sistemlərin doldurması qaçınılmazdır.

Demək ki, bu xüsusda da əsas məsuliyyət müsəlmanların üzərinə düşür. Çünki İslam Haqqın rızasına uyğun yaşamağın ölçülərini bildirir, onu yaşamaqsa müsəlmanın vəzifəsidir.

İslami həssaslıqlar yaşansa, kapitalizmin iqtisadi həyatımızı işğal etməsi mümkün deyil, lakin islami ölçülərdən nə qədər yan keçilsə, o nisbətdə kapitalizm dəvət edilmiş olar.

ZƏİFLİK BƏHANƏ DEYİL

Əsri-Səadət cəmiyyəti ümumiyyətlə zəngin cəmiyyət deyildi. Onları yox etməyə çalışan, ətraflarındakı müşrik və qeyri-müsəlman birliklər isə onlardan daha imkanlı və maddi baxımdan güclü idilər. Lakin Əsri-Səadəti meydana gətirən o insanlar düşmənləriylə mübarizə edə bilmək üçün maddi cəhətdən güclənmək üçün qeyri-müsəlman qəbilələr kimi faizə, sələmçiliyə, haqsız qazanca yönəlmədilər. Hətta belə

bir səhvə ən kiçik bir meyil göstərmədilər. Yeganə güc-qüvvət və qüdrətin Allahın təqdir və təqsimatı ilə olduğuna təvəkkül edib cəhd göstərdilər. Nəticədə də müvəffəq oldular. Ən böyük fəthlər səhabə zamanında yaşandı. Çünki bu bir gerçəkdir ki, fəvqəlbəşər güc, yəni mənəvi güc, maddi gücü daim aradan qaldırır. Ayeyi-kərimədə buyrulur:

“...Necə-necə az saylı dəstələr Allahın izni ilə çox saylı dəstələrə qalib gəlmişdir! Allah səbir edənlərlədir.” (əl-Bəqərə, 249)
Yenə Fatihə surəsindəki: **“Biz yalnız Sənə ibadət edirik və yalnız Səndən kömək diləyirik!”** (əl-Fatihə, 5) ayeyi-kəriməsi görəncə biz də nə qədər Allaha itaət üzrə ola bilsək, Haqq-Təalanın bizə köməyi də o nisbətdə olacaqdır.

İnsan tərbiyəyə möhtacdır. Bunun üçün cəmiyyətlərin cahiliyyə dövrlərində ən böyük insan tərbiyəçiləri olaraq peyğəmbərlər göndərilmişdir. Ən böyük cahiliyyə dövrü də Peyğəmbər (s.ə.s)-in təşrif etdiyi əsrdir ki, o zamanın iqtisadi şərtləri bugünün kapitalizmindən daha betər idi. İnsanlıq olaraq hər şey sıfırlanmışdı. Vicdan sıfırlanmışdı. O zaman da zənginlər və kasıblar vardı. Kapitalizmdən daha betər olan bir cahiliyyə cəmiyyətini Rəsulullah necə istiqamətləndirdi? Allah Rəsulu onları necə tərbiyə etdi ki, bir **“Əsri-Səadət Cəmiyyəti”** meydana gəldi? Həbəşli Vəhşi necə Həzrət Vəhşiyə çevrildi. Qız uşaqlarını analarının ürəyindən fəryadlar içində söküb qoparaq diri-diri basdırmağa aparan insanlar necə gözü yaşlı, qəlbi mərhəmət və şəfqətlə dolu möminlər halına gəldi? Məhz buna diqqət etmək lazımdır. Qədim zamanlarda da kapitalizm kimi, sosializm kimi sistemlər çox gəlib keçdi.

KAPİTALİZMƏ QARŞI TƏQVA ZİREHİ

Hər kəs artıq qurulmuş güclü bir kapitalist sistemin varlığından söz açır. Bəs müsəlman bu güc qarşısında öz dəyərlərini necə qoruyacaqdır? Əlbəttə ki, təqva ilə. Qəlbəki Allah məhəbbəti və qorxusu mö-

minin ən böyük zirehidir. Çünki həyatın hansı sahəsində olursa olsun, haramlara, hətta şübhəliyə qarşı özünü qorumağın yeganə meyarı **“təqva”**dır. Mömin dünya mülkünün fani oyuncaqları üçün əbədi səadətini məhv edəcək qədər axmaq ola bilməz. Üç günlük dünya zövqləri uğruna ilahi ölçülərdən vaz keçməkdənsə, yeri gəldikdə maddi baxımdan geri addım atmağı gözə alar. Ziya Paşanın təbiriylə:

*“İnsana sədaqət yaraşır görsə də ikrah,
Yardımçısıdır doğruların Həzrəti Allah!”*

Yəni mömin mənəvi dəyərlərini qorumaq və ilahi ölçülərdən çıxmamaq üçün maddi olaraq geri addım atmaq məcburiyyətində qala bilər. Bir miqdar sərvət itirmək məcburiyyətində qalsa belə, bunun həqiqətdə özünə böyük mükafatlar qazandıracağına şüur və idrakı içində, halından məmnun və rahat olar. Unutmayaq ki, Allahın bizə: **“Maddi cəhətdən daha çox zəngin olun!”**, -deyə bir əmri yoxdur. Yalnız **“Halalından qazanın, halal ölçülər içərisində yaşayın və infaq edin!”**, -deyə əmri var. O halda nə olursa olsun həyatımızı və ticarətimizi halallar üzərinə bina etməliyik. Haqqımızdakı ilahi təqsimatın / qədərini sərhədlərini zorlamamalıyıq. Yəni Allahın

nəşib etdiyi ölçüdə halalından qazanıb infaq etməyə səy göstərməliyik. Maddi rifah uğruna könül dincliyimizə zəhər səpməməliyik. Əsl və sonsuz zənginliyin qəlbi həyatda olduğunu unutmamalıyıq...

ZƏNGİNLİK MÜSƏLMANI AZDIRMAMALIDIR

Müsəlmanlar zənginləşdikcə ölçülərin arxa plana atıldığı, hər şeyin mübahlaşdığı, pulun hər şeyi həll etdiyi, dünyəviləşmə virusunun müsəlmanlara da yoluxduğunu deyənlər var. İslamın doğru idrak edilib layiqiy-lə yaşandığı əsrlər bu tənqidlərə ən gözəl cavabdır. Məsələn, Ömər bin Əbdüləzizin iki il yarımliq xilafət dövrü və Osmanlının ilk üç əsri kənardan gələn tənqidlərə qarşı ən gözəl bir cavabdır. Çünki dünyəvi rifah səviyyəsinin yüksəlməsinə baxmayaraq kö-nüllərdə təqva duyğusu qüvvətli olduğu zaman insanlar dünyəviləşmir, xəsisləşmir, əksinə cəmiyyətdə zəkat verəcək kasıb tapa bilmirdilər.

Daxildən gələn tənqidlərə də Osmanlı-nın son üç əsri ibrətli bir nümunədir. Allah yolunda xidmət və səy həyəcanı zəifləyib dünya məhəbbəti könüllərə girməyə baş-layınca Allah da nemətini, bərəkətini, əma-nətini çəkib aldı.

Haqq-Təala müsəlmanlara Allahın yer üzündəki şahidləri olmağı, ilahi həqiqətləri könüllərə nəqş etməyi, İslamın ucalması yolunda xidmət etməyi, yəni yaşayışlarıyla Allahın dinini təmsil və təbliğ etməyi vəzi-fə verir. Bu vəzifə layiqiy-lə idrak edilib ifa edilsə, nə ictimai böhranlarla qarşılaşılar, nə də iqtisadi böhranlarla. Belə bir rəhmət cəmiyyətində zahirən quraqlıq, qıtlıq və fə-lakətlər də olsa, yenə bir narahatlıq və qa-rışıqlıq atmosferi yaşanmaz.

Maddi imkanların ən aşağı olduğu Əs-ri-Səadət cəmiyyətinə baxdığımızda in-sanlarda ruhi böhran görmürük. Lakin ne-mətlərin dolub daşdığı indiki zəmanədə isə ruhi böhranlar, psixoloji və psixi xəstəliklər, təəssüf ki, hədd mərhələyə çatdı. Çünki ehtiraslar canavarlaşdı, paylaşma əxlaqı zə-iflədi, bir sözlə, infaq və cömərdlik unudul-du. Bu səbəblə insan ruhunun sağlığı din ilə həyatın sintezinə bağlıdır...

KAPİTALİZMƏ QARŞI İSLAMİ DURUŞ

Unutmamaq lazımdır ki, batil ilə İslam birləşməz. Bu mümkün deyil. Kommünizm-də mülk cəmiyyətidir. Kapitalizmdə mülk fərdləridir. Əslində ikisinin də iddiası eyni xüsusdadır. Yəni mülkün kimə aid olma-sı üstündə mübarizə gedir. İslam isə **“Mülk nə fərdləridir, nə cəmiyyətidir, mülk Al-lahındır”**, -deyir. Onun üçün İslam digər sistemlərlə sintez oluna bilməz. İslamın gözəlliyi və ehtışamı da bundadır. Protezə ehtiyacı yoxdur. Onu başqa cərəyanlarla sin-tez etmə səyi yalnız bir qəflətdir.

Mövlana həzrətlərinin bu qəfləti izah edən gözəl bir misalı var. Allah balıq üçün hər cür ruzini dənizdə yaratmışdır. Lakin o, çöldən atılan qarmaqdakı yemə heyran olar. Qarmağı görməz, onun ucundakı soxulcana ram olar. O soxulcanı almaq istəyərkən hə-yatını məhv edir.

İslamın başqa bir sistemlə sintezləşdi-rilməsi İslam üçün bir zəiflik olar. Halbuki İslam ən böyük sistemdir. Onun əsası Al-lahdan gəlir. Heç bir bəşəri sistem ilə sintez olunmaz. Buna cəhd göstərildikdə bəzi səhv-

lər ortaya çıxar. Ya kapitalizmə yanaşar, ya da kommunizmə yaxınlaşar. Öz ehtişamını itirər. Möminlər də şəxsiyyətlərini, xarakterlərini itirərlər.

Fateh İstanbulu fəth etdikdən sonra şəhərin yenidən abadlaşdırılması zərurəti yaranmışdı. Leonardo da Vinçi II Bəyazidə məktub yazdı. "Sizin üçün İstanbulun məscidlərinin, bulaqlarının, yollarının layihəsini çəkə bilərəm". Bu təklifə sarayda sevinənlər oldu. Düşündülər ki, "Dünya səviyyəsində məşhur bir memar gələcək, İstanbulu inşa edərək"... II Bəyazid Xan isə bunu qəbul etmədi. "O gəlsə, bizim ruhumuzu əks etdirməyən, yad bir memarlıq nümunəsi meydana gətirər", -dedi. "Biz öz mümarlığımızı, öz sənətimizi özümüz icra edəcəyik", -dedi. Ona görə də özümüzdən Sinanlar yetişdi. Şeyx Həmidullahlar, Qarahisarilər, böyük sənətkarlar yetişdi. Öz mədəniyyətimizi özümüz inşa etdik. Yəni İslamın bir protezə ehtiyacı yoxdur. Protezə ehtiyac hiss etmək İslamı layiqincə tanımaqdır.

Nəhayət, mömin özünü İslama tam mənasıyla ram etməli, İslamın izzətini, şərəfini qorumaqdır. İslamın, iqtisadi və ictimai hər sahədə qoyduğu hüququn həddlərinə diqqət yetirməlidir...

QƏLBİ AŞINMANI ÖNLƏMƏK ÜÇÜN...

İslam "Nə yoldan qazanırsan-qazan, əsas olan xeyriyyəçilikdir", -demir. "Halalından qazan", -deyir. Mömindən taqətdən artığını istəmir. Bizə taqətimiz ölçüsündə vəzifə verir. Bir də Əbu Zərr modeli var. Əbu Zərr modeli bəzi şəxslərə məxsusdur, ümumi cəmiyyətə şamil edilə bilməz.

Allah-Təala Quranın 200-ə yaxın yerində müxtəlif qəliblərdə "infaq"ı əmr edir. Mömin təşkilat quracaq, fabrik quracaq ki, infak edə bilsin. Qazanmadan necə infaq edəcək?

Onun üçün müsəlman halalından qazanacaq, israf etməyəcək, xəsislikdən uzaq duracaq, təvazökar bir həyat yaşayacaq və infaq edəcəkdir.

Sənayenin inkişafı üçün də çalışacaq. Qeyri-qanuni bir yola getməyəcək. Qazancını artırmaq üçün xanımların cazibədarlığından istifadə edib onları reklamların vitrini etməyəcək.

İsra surəsinin 64-cü ayəsində şeytanın mallara və övladlara ortaqlıq olmasından bəhs edilir. Bu gün təəssüf ki, qazancılara iblis ortaqlıq edilir. Şəhərciklər salınır, onu yüksək qiymətə satmaq üçün müxtəlif vasitələrə əl atılır. Orada yaşayacaq olan ailələrin mənəviyyatını zədələməyin yolları fikirləşilir.

"NECƏ QAZANIRSAN QAZAN" DÜSTURU

Reklamçılıqda insanlar şəhəvtlə cəzb edilməyə çalışılır. Sonra da xeyir işlərə çox xərcləmək bəhanəsiylə bir aldanışa sürüklənmə gəlir. Bunlar pulla imtahandakı həzin aldanışlardır...

Rəsulullah (s.ə.s) ən çətin şərtlər altında belə imanda azacıq da olsa güzəştə getməmişdir. Bədir döyüşündə müsəlmanlar maddi cəhətdən çox zəif idilər. Məkkə müşrikləri müsəlmanları tamamilə ortadan qaldırmaq üçün hərəkətə keçmişdilər. Müsəlmanlar canlarını qurtarmaq üçün mallarını-mülklərini geridə qoyub hicrət etdikləri üçün son dərəcə kasıb vəziyyətə düşmüşdülər. O dərəcə ki, Bədrə gedən İslam ordusunda bir dəvəni üç nəfər növbə ilə minirdi. Hz. Əli, Hz. Əbu Lübabə və Rəsulullah da bir dəvə düşmüşdü.

Məhz həmin çətin günlərdə Allah Rəsulunun yanına müsəlman olmayan bir mədinəli gəldi.

Haqq-Təala müsəlmanlara Allahın yer üzündəki şahidləri olmağı, ilahi həqiqətləri könüllərə nəqş etməyi, İslamın ucalması yolunda xidmət etməyi, yəni yaşayışlarıyla Allahın dinini təmsil və təbliğ etməyi vəzifə verir. Bu vəzifə layiqiylə idrak edilib ifa edilsə, nə ictimai böhranlarla qarşılaşar, nə də iqtisadi böhranlarla.

Hər kəs artıq qurulmuş güclü bir sistemin varlığından söz açır. Bəs müsəlman bu güc qarşısında öz dəyərlərini necə qoruyacaqdır? Əlbəttə ki, təqva ilə. Qəlbdəki Allah məhəbbəti və qorxusu möminin ən böyük zirehidir. Çünki həyatın hansı sahəsində olursa olsun, haramlara, hətta şübhəliyə qarşı özünü qorumanın yeganə meyarı "təqva"dır.

– Ya Məhəmməd, mənim gücümü bütün mədinəliklər bilir. Məkkəliklər çox güclü, sən isə zəifsen. İcazə ver, Sənin tərəfdə döyüşüm, qənimətdən payıma düşəni də götürüb gədim”, -dedi. Həzrət Peyğəmbər işin zahirinə baxaraq: “Gəl bizə qoşul”, -demədi.

– Sən mənim Allahın Rəsulu olduğumu qəbul edirsənmi?”, -deyə soruşdu. O: “xeyr”, -cavabını verdikdə Həzrət Peyğəmbər:

– Onda bizim sənə ehtiyacımız yoxdur, Allah-Təalanın köməyi bizə kifayət edir”, -dedi. Həmin adam bir müddət sonra yenə gəldi. Eyni şeyləri söylədi. Rəsulullah da eyni sualı soruşdu. Adam yenə mənfi cavab verdikdə Allah Rəsulu: “Allah bizə kifayətdir!”, -dedi. Həmin adam üçüncü dəfə gəldikdə:

– Bəli, Sən Allahın Rəsulusan, bu qədər zəif halında yalnız ilahi gücə arxalanan bir adam söyləyə bilər bu sözləri. Bəli, Sən Allahın Rəsulusan”, -deyərək İslama girdi.

Yəni Həzrət Peyğəmbər heç vaxt şəri bir məqsəd üçün qeyri-şəri bir metoddan istifadə etmədi. Bir güzəştə getmədi. Xülasə, Allah və Rəsulu bizə: “Necə olursa-olsun mütləq çox qazan, çox infaq et”, demir.

GARAUDYDƏN BİR XATİRƏ

Bir neçə il bundan əvvəl Garaudy İstanbula gəlmişdi. Yıldız Sarayında konfrans vardı. O konfransda mən də iştirak edirdim. Ondən:

– Sizi əvvəl xristian, sonra kommunist olaraq gördük. İndi müsəlmansınız. Hin-

distən tərəflərə də bir səyahət edəcəksinizmi?”, -deyə kinayəli bir sual soruşdular. O da:

– İzah edirəm”, -dedi, “Mən xristian idim. ABŞdakı böyük kartellərin qiymətləri sabit saxlamaq üçün milyonlarla ton südü çölə tökdüklərini, milyonlarla ton buğdanı yandırdıqlarını gördüm, bu vicdansızlıq məni kommunizmə yönəltdi. Gördüm ki, kommunizm də quru bir məfkurədir, heç bir mənəvi tərəfi yoxdur. Xristianlıq ilə kommunizm arasında bir körpü qurmağa çalışdım, amma olmadı.

O dövrlərdə fransızlar mənim ölümümü istəyirdilər. Əlcəzairli bir müsəlman əsgərin köməyiylə bu təhlükədən xilas oldum. Sonra o müsəlman əsgəri tapdım. “- Fransız zabiti ölümümü istədiyi halda nə üçün məni qurtardın?”, -deyə soruşduqda: “- Mən müsəlmanam, Allahın verdiyi cana qıya bilmərəm. Bunun axirətdəki məsuliyyətindən qorxuram”, -dedi. Mən o zamana qədər İslamı bir tayfa dini olaraq qəbul edirdim. Bu hadisə İslama yönəlməmə vəsilə oldu. İqtisadçı olduğum üçün İslamın iqtisadi quruluşunu da araşdırdım. Faiz nədir, kommunizmdə necədir, İslamda necədir, hara qədər qadağandır, hüduqları nələrdir? Bu kimi xüsusiyyətləri araşdırdım. (Bilal Həbəşini nəzərdə tutaraq) Bilalın bir hədisi məni qurtuluşa çıxardı. Bilal Allah Rəsuluna bir xurma aparır. Həzrət Peyğəmbər: “Bunu haradan tapdın?”, -deyə soruşduqda Bilal da: “Bizdə adi xurma vardı. Rəsulullah (s.ə.s)-in yeməsi üçün ondan iki ölçək verərək bundan bir ölçək satın aldıq”, -dedi. Bunun üzərinə Hz. Peyğəmbər (s.ə.s): “Əfsus! Bu ribanın / faizin elə özüdür, əsla belə etmə! Əgər yaxşı xurma almaq istəsən əlindəkini ayrıca sat, sonra onun puluyla yaxşı xurmanı satın al!”, -dedi.

Gördüm ki, Allah Rəsulu faizə gedəcək bir qapının açar dəliyini belə bağlamışdır. Bu vəziyyət məni İslamı daha çox tədqiq etməyə sövq etdi.

İslamda iqtisadiyyat nədir sualının cavablarını axtararkən orada böyük bir dahi

ilə qarşılaşdım. O dahi Əbu Hənifə idi. Çox təəssüf ki, bu gün Əbu Hənifənin dahiliyini müsəlmanlara mən izah edirəm”, -dedi.

HALAL YOLLA QAZANMAQ

Zaman-zaman bəzi müsəlmanların düşükləri səhvlərdən biri də xətarlarını qanuniləşdirmə yanlışsıdır. Xeyir işlər görərək qazandıqları kirli pulları təmizlədiklərini sanırlar. Bu yolla özlərini arxayınlaşdırırlar. “Verən əl oluram”, deyirlər, “Mənim fabrikində üç min adam işləyir, bu qədər adam sayəmdə çörək yeyir.”

İslam bizə qeyri-qanuni yollardan da olsa bu qədər adama çörək ver, deyə əmr etmir. Ruzini verən Allahdır.

Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s):

“Əgər siz Allaha lazımınca təvəkkül etsəydiniz, (Allah) quşları doyurduğu kimi sizi də ruziləndirərdi. Quşlar səhərlər qursaqları boş olaraq çıxdıqları halda axşam doymuş halda yuvaya qayıdılar”, -buyurur. (Tirmizi, Zöhd, 33)

Yenə Haqq-Təala **“Ruzisini təmin edə bilməyənlərin də ruzisini Biz təmin etdik”**, -buyurur. Rəbbimiz müsəlmanların bu təlaşda olmamalarını bildirir. Halalından qazanıb bunu paylaşmağı əmr edir.

Allah dostlarının həyatlarına baxdığımız zaman qazanc üstündə çox titrədiklərini görürük. Atom partladıda radiasiya yayılır və yayılan bu radiasiya dəmirin də içindən keçir. Mənəvi təsirlər də çox mühümdür. Məsələn, Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) Vida Həccində Əbrəhə ordusunun həlak olduğu yerdən sürətlə keçdi. Orada Allahın qəhri təcəlli etdiyini buyurdu.

Təbuk Səfərində müsəlmanlar Səhud Qövmünün həlak olduğu evlərə girmişdilər.

Allah Rəsulu (s.ə.s):

“- *Əsla buradan su içməyin!*”, -buyurdu.

“- Ya Rəsulallah, tuluqlarımıza su doldurduq və bu sudan xəmir yoğurduq”, -dediklərində isə:

“- *Suları boşaldın, xəmirləri də dəvələriniyə verin!*”, buyurdu.

İslam qida mövzusunda bu qədər həs-

sasdır. Qiyamət günü soruşulacaq ilk beş sualdan biri “Haradan qazandın, haraya xərclədin?”, olacaqdır.

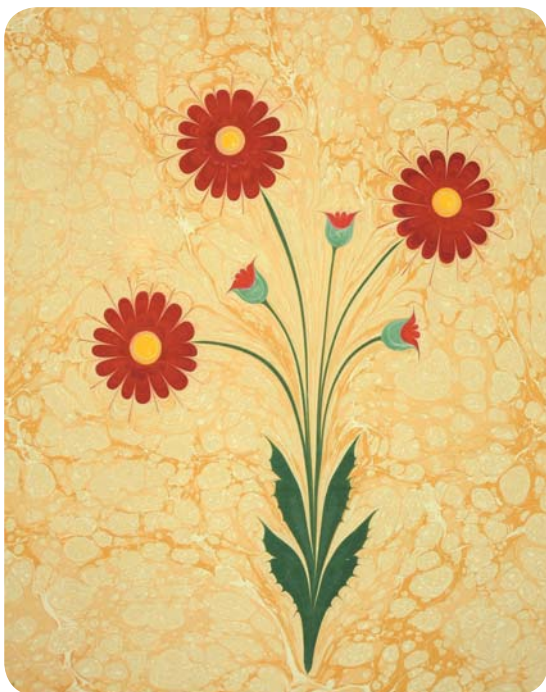
SƏRVƏTİN NEÇƏ FAİZİ XEYRƏ XƏRCLƏNİR?

“Mən çox qazanım ki, çox verim” deyənlərə baxaq görək, sərvətlərinin neçə faizini xeyrə xərcləyirlər?

Bir xatirəni sizlərlə paylaşmaq istəyirəm: Səudiyyə Ərəbistanında Kral Faysal zamanında Həcc vəziri Həsən Qütbi Bəy rəhmətlik atamı ziyarətə gəlirdi. Rövzənin inşaatı günlərində o nəql etmişdi. Atam demişdi ki:

“-Əlhəmdülillah, Rövzə necə də gözəl abadlaşdırılır. Müsəlmanlar rahatlıq tapacaqlar.”

Həsən Qütbi Bəy bir az dayandı, düşündü sonra da:

“- Ən çətin şey puldan istifadə edə bilməkdir...” -dedi. “Mən bunun şəxsən çətinliyini yaşayıram”, -dedi. Hər halda özünün neft ticarəti də vardı. “Mən pulun ən yaxşı şəkildə istifadəsini Osmanlılarda gördüm”, -dedi. “Onlar arxalarında, nəsil-dən-nəslə keçən böyük əsərlər buraxdılar. Bu gün isə dünya platformasında müsəlmanlar sərvətlərinin görəsən neçə faizini müqəddəs məkanlara xərcləyirlər?”, -dedi.

Allah-Təala ayeyi-kərimədə buyurur:

“Sevdiyiniz şeylərdən infaq etmədikcə əsla “birr”ə (yəni xeyrin kamal nöqtəsinə) çata bilməzsiniz!..” (Ali-İmran, 92)

Mərhum atam Musa Əfəndi mənə xeyrat və zəkat dəftərini göstərir və tövsiyə edərdi: “Bu səhifə zəkatım, bu səhifə də xeyrə xərclədiklərimdir. Nəfs daim insanı aldadır. Az bir xeyri çox kimi göstərir. Bunun üçün şübhəsiz zəkat və xeyratlarınızı ayrı-ayrı yazın. Xeyratınız da zəkatınızdan -xüsusilə çətin zamanlarda- çox olsun!”

Zəkatımızı veririk, bu başqa məsələ. Amma zəkat minimum ölçüdür. Mən zəkatımı verdim deməklə bu gün xilas olmaq mümkündürmü, bilmirəm. Allah Rəsulu-

nu sevirsənsə, O necə yaşamışdysa, sən də Onun kimi yaşamağa cəhd göstərəcəksən. Allah Rəsulunu sevirsənsə, qiyamətdə həm Rəsulullah, həm də Onun səhabələriylə birlikdə olmaq istəyirsənsə, ibadət həyatın, iqtisadi həyatın, müamilatın Onun və yetişdirdiyi əshabi-kiramın kimi olmalıdır. Bu bizim üçün fəli bir nümunədir.

İSLAM BİR ŞƏFA ƏCZAXANASIDIR

İslam bir şəfa əczaxanasıdır. Burada kim istəyərsə, hər cür xəstəliyini müalicə edəcək dərmanı tapar. Lakin zamanəmizdə bu əczaxanaya kapitalizm girdi, sosializm girdi. Bir stəkan tərtəmiz suyun içinə bir damla nəcasət düşsə, onun bütün təmizliyi, saflığı, ləzzəti ortadan qalxar. Pozulan İslamın özü deyil, əlbəttə ki, o öz paklığını qoruyur. Müsəlmanın zehni dünyası xəstə vəziyyətdədir. Problem buradadır! Bu gün kapitalizm, sosializm oraya girmişdir.

Haqq dostları: *“Qurtuluşa çıxmaq istəyirsənsə, iki şeyi unut, iki şeyi də unutma!”*, -deyirlər.

Bir: *“Rəbbini unutma!”* Hər halımızda Allah bizdən razıdır mı? Allah Rəsulu mənim yanımda olsa, mənim bu halıma təbəssüm edərdimi? Yaxud kədərlənərdimi? Müsəlman özünü qorumaq üçün bu ruhi hal içində olmalıdır.

İkincisi də: *“Ölümü, axirəti, bu səbəbdən faniyi unutma!”* Allahın hüsuruna çıxacağını unutma! *“Kitabını Oxu!”* buyurulacaq o dəhşətli günü unutma!

“İki şeyi də unut”, -buyururlar: Birincisi: *“Etdiyin xeyirləri və yaxşılığı unut!”* Çünki kiçik bir həsənat insanın gözündə böyüyər; nəhəng bir şey kimi görsənər. Sonra insan özünü başqalarıyla müqayisə etməyə başlayar: *“Mən bu qədər edirəm, başqaları nə qədər edirlər?”*. Halbuki bizim üçün fəli nümunə, özümüzü müqayisə edəcəyimiz cəmiyyət Əsri-Səadət cəmiyyətidir.

İkincisi də: *“Sənə edilən əza və cəfaları unut!”* Çünki Haqq-Təala:

“...Allahın sizi bağışlamasını istəməzsinizmi?..” (ən-Nur, 22) buyurur. Allah tərəfindən bağışlanılmaq da Onun qullarını bağışlaya bilənlərin haqqıdır.

Demək ki, bu iki şeyi unudub iki şeyi də unutmayacağıq ki, xilas ola bilək.

Pulla imtahanın təsəvvüf həyatına əhəmiyyət verən bir insana təsir etmə riski ən minimum həddədir. Çünki möminin pul ilə imtahanında zəiflik göstərməsinin təməlində nəfsinə uyaraq Allahın əmrindən çıxması yadır. Təsəvvüf isə nəfsin ehtiraslarına sədd çəkə bilmə təhsilidir. Qəlbi Alləhtan qafil qoyan hər şeydən uzarlaşıdıraraq təqvaya çata bilmə cəhdidir. Yalnız pul ilə əlaqəli olan deyil, hər sahədəki ilahi imtahan təcəllilərinin sirrini sanki varlığının zərrələrində hiss etdirən bir qəlbi diriliş təlimidir. Hər vaxt və məkanda Haqqın təqdirindən və təqsimatından məmnun olaraq Allah ilə dost qala bilmə sənətidir. Həyatın eniş-yoxuşları, dəyişən şərtləri və sürprizləri qarşısında ruhi müvazinəti qoruyub, şikayət və sızlanmağı unuda bilmə məharətidir...

ÇƏTİN ANLARDA SİĞİNACAQ

Tarix boyunca təsəvvüf həm iqtisadi və ictimai rahatlıq zamanlarında ehtişama meyil edərək azgınlıqlara mane olmuş, mənəvi saflığı davam etdirmiş, həm də istila, işğal və zülm dolu çətin dövrlərdə böhrana düşən könüllərə mənəvi təlqinləriylə nəfəs aldıraraq, yaralı ürəklərə məlhəm, yorğun beyinlərə təsəlli olmuşdur.

Təsəvvüfi həyatın canlı olduğu zamanlarda dərğahlar sanki bir reabilitasiya mərkəzi halına gəlmişdir. İşı gətirməyən, ailəvi çətinlikləri olan və ya öz-özlərinə həll edə bilmədikləri hər hansı bir dərədə tutulanlar təkyə və dərğahlarda dinclik tapmışlar. Necə ki, Həzrət Mövlananın: “Gəl, gəl, nə olursan ol, yenə gəl!” çağırışı da bütün insanlara, çarəsizlərə, ümitsizlərə bir qurtuluş döyətidir.

Bütün bunlar da tamamilə nəbəvi bir rə

hansı bir nemət və ya zəfərə nail olduqda: “Allahım! Gerçək həyat yalnız axirət həyatıdır”, -buyuraraq könüllərdə dünya meyli meydana gəlməsinin, yaxud qürur, təkəbbür və nəfsə qapılmanın yolunu bağlamışdır. Buna müqabil, hər hansı bir əziyyət və iztirabla qarşılaşdıqda da yenə: “Allahım! Gerçək həyat yalnız axirət həyatıdır”, -buyurmuş, beləcə, mömin könülləri fani çətinliklər səbəbiylə ümitsizlik, şikayət və həddindən artıq hüznə qərqlə olaraq riza halını zədaləməkdən çəkəndirmişdir. Nəticədə hər bir halda ümmətinə hüzur, sakitlik və müvazinəti qorumağın mənəvi təlimatını vermişdir.

Yeni insanın ruhu mənəviyyatdan uzaqlaşsa, varlıqda da darlıqda da böhranlara sürüklənməkdən xilas ola bilməz. İmkanlı vaxtda insan nəfsinin cilovlanması lazımdır, darlıqda isə təsəlliyyə ehtiyac var. Bu səbəblə insanın həm varlıq, həm də darlıq zamanlarında nəbəvi tərbiyə üsullarını təməl alan təsəvvüfi təlqinlərə ehtiyacı var.

CƏMİYYƏTDƏ İSLAM YAŞANSA

Təsəvvüfün hədəfi imanı **“ehsan”** kimi yüksək bir şüurun üfüqünə yüksəltməkdir. Yəni Allahı görürmüş kimi və özünü hər an və hər yerdə Onun hüsurunda hiss edərək, daim özünü ilahi kameraların nəzarəti altında bilərək yaşamaq şüurunun qazandırır. Bir çox insan özünü təkəcə namazda Rəbbinin hüsurunda bilər. Halbuki Haqq-Təala -zaman və məkandan münəzzəh olmaqla birlikdə- hər vaxt və məkanda hazır və nazırdır. Zikr və mürəqəbə təlimləriylə qəlbini inkişaf etdirərək bu həqiqəti daha güclü şəkildə hiss edən bir möminin həyatının hər mərhələsini, ilahi əmr və nəhyələrə riayət cəhdi əhatə edir. Bu da cəmiyyət həyatında İslamın layiqincə yaşanmasının qəlbi zəminini hazırlayar...

BAYRAM

İrfan məktəbi olan Ramazani-Şərifin son dərsi bayramdır. Bayram imtahanından da yaxşı keçə bilmək üçün onu qəflət və tənbelliyə qapılmadan, oyanıq bir könüllə, təkbir, təhlil və zikrlə bəzəmək, gecələrini ibadətlə canlandırmaq və ictimai məsuliyyətlərini ifa etmək lazımdır.

Dünya həyatında həm nəfsani, həm də ruhani duyğuları təhrik edən təsiredici amillər vardır. Bayramlar bu duyğular arasında insandakı şəfqət, mərhəmət, vəfa və qayğıkeşlik hisslərini canlandırır. İslamda bayramlar insana başqalarını sevindirməyin sevincini də yaşadır eyni zamanda.

Bayram günü kimsəsizlərin, məzlumların və dərdlilərin könlünü almaqla başlamalıdır. İlk bayramlaşma ən çox yardım və nəvaziş gözləyən keçmişlərimizlə olmalıdır. Bu, ölürlə dirilərin görüşməsidir. Fatihələr və sədəqələr hədiyyə olunaraq onlara vəfa borcunun ifasıdır.

Bayram yanıq ürəklərə cənnət sərinliyi verən ilahi bir ziyafətdir. Həmçinin bayram müəyyən bir sinfin şıltaqca yaşadığı, israf çılğınlığı ilə dolu tətil və əyləncə kimi fərdi xoşbəxtlik günləri deyil. Əksinə, sileyi-rəhmə riayət etmək, keçmişlərimizin ruhlarını xeyirlə şad etmək, iman qardaşlığını cəmiyyət çapında yaşatmaq, inciklikləri ortadan qaldırmaq kimi bir çox ictimai ibadətlərin ifa edildiyi müştərək sevinc günləridir.

Bayram sevincinə haqq qazana bilmək üçün bu sevinci cəmiyyət səthinə əks etdirə bilmək, kədərli və iztirablı möminlərin də könüllərini fərəhləndirmək lazımdır. Çünki möminlər fərdi rahatlıq və mənəfəət düşüncələrindən sıyrılmadıqca, yəni nəfslərini aşıb ictimailəşmədikcə kamala çatmış sayılmazlar.

Kamil bir mömin yalnız öz evini işıqlandıran bir şam deyil, bütün yer üzündə, dünyası qaralmışların başını comərd ziyasıyla oxşayan, ruhları üşümüş qəribləri müşfiq istiliyiylə qucaqlayan bir şəfqət və mərhəmət günəşi halında insanlığın fəzilət səmasında parlamalıdır. Əsl bayram səadətinin seyr ediləcəyi ən aydın ayna bayram etdirilən qırıq könüllərdir. Yunus Əmrə həzrətləri bu sirri necə gözəl xülasə etmişdir:

Mən gəlmədim dava üçün

Mənim işim sevgi üçün

Dostun evi könüllərdir

Könüllər almağa gəldim.

Allah dostları da “əsl bayram yeni paltar geyinə deyil, Allahın əzabından əmin olanadır” deyərək əsl bayramın qərib könüllərdən yüksələn xeyirdualarla ən uca dostun hüzuruna çıxma bilmək və dost ilə bayram yaşaya bilmək olduğunu ifadə etmişlər. Nəticə etibarilə Ramazan bayramını axirətdəki ilahi vüslət bayramının bu dünyadakı təmsili bir başlanğıcı mahiyyətində yaşamalıyıq. Qafilləri oyandıracaq, qəmginləri sevindirəcək, bəşəriyyətə İslamın gülər üzü ilə təbəssüm etdirəcək həqiqi bayram könüllərini rəhmət dərgahı halına gətirmiş Haqq dostlarının qəlb aləmindən pay ala bilən zərif və ali ruhların işidir.

Bunu da unutmayaq ki, keçən Ramazanda həyatda olan dost-taşılarımızdan, qohum-əqrəbalarımızdan bəziləri artıq aramızda deyillər. Keçən Ramazan onların son Ramazanıydı. Biz də bu məğfirət ayını son Ramazanımız ola biləcəyi şüuruyla qiymətləndirib ondan tərtəmiz çıxmağa cəhd göstərməliyik. Çünki hamımız ilahi imtahan yeri olan bu dünya məktəbinin tələbələriyük. Təhsilimiz əcəl ilə sona çatacaq, əməllərimizlə torpağa basdırılacağıq. Sonra əbədi bir həyat başlayacaq. Orada dünya məktəbinin şəhadətnaməsini alacağıq. **“Kitabını oxu! Bu gün sənə hesab soruşmaq üçün öz nəfsin kifayətdir.”** buyurulacaq.

KƏRGƏDANLARI UÇURTMAQ

03 Noyabr 2011 tarixli Zaman qəzetinin xəbəri:

Kərgədanları vertolyotla köçürürlər.

Cənubi Afrikada qızıldan da baha olan buynuzu üçün ovlanan kərgədanları qorumaq məqsədilə yeni bir üsuldən istifadə edilir. Qorumasız heyvanlar vertolyotlarla daha etibarlı bölgələrə köçürülməyə başlandı.

Kərgədanların sayı 1970-ci ildə 160 min idi. Artıq bunların 151 mini məhv oldu. Bu gün sadəcə 9 min kərgədan qalıb.

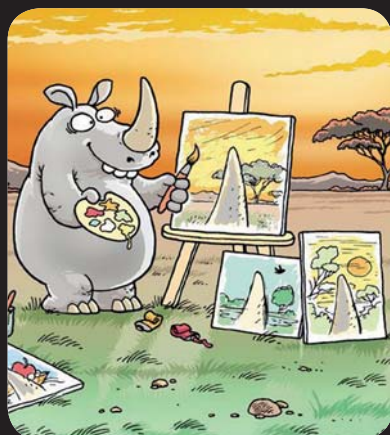
Cənubi Afrikada kərgədanları ovçulardan qorumaq üçün ayaqlarından bağlayıb vertolyotla 150 km. uzağa aparırlar. Heyvanlar ayaqlarından bağlanıb vertolyotdan sallanaraq etibarlı bölgələrə köçürülür. Uçuşdan əvvəl kərgədanları yatırırırlar.

ŞƏRH:

“Gözəllik başa bələdir”, -demişlər. Sahib olunan zənginlik və gözəlliklər sahib-

lərinə neft çıxardan bəzi ölkələrin əziyyət çəkdiyi kimi istər heyvan, istər insan olsun, hər vaxt ümid, sevinc və gözəllik verməmişdir. Bülbül və tutuquşu gözəl səsi ucbatından qəfəsdə yaşayarkən qarğalar azad və firavan havada uçurlar.

Şəkildə gördüyünüz kərgədanlar da əti üçün deyil, buynuzla bənzər dişləri üçün ovlanırlar. Kərgədan dişlərindən Yəməndə ənənəvi xəncər sapı və qılinc qəbzəsi düzəldildiyi halda, Çin və Uzaq Şərqdə də ənənəvi tibb sahəsində istifadə olunur. Həmçinin cinsi gücü artırdığına inanaraq dekorasiya məqsədilə istifadə edənlər də var. Sadalan bu xüsusiyyətlər səbəbiylə tutulan kərgədanın buynuzu canlı-canlı mişar ilə kəsilir və daha sonra heyvan qanlar içində ölümə tərk edilir. Ölçüsünə görə bir kərgədan buynuzu 30.000 dollara satılır. Çox ovlandığı üçün heyvanların qorumaq məqsədilə vertolyotla daşınması üzərində düşünmək la-

zımdır. *“Heyvan sağanlar, dırnaqlarını kəs-sinlər, sağım əsnasında uzun dırnaqlarla heyvanların məmələrini qanatmasınlar”*, (İbn Macə: sayd, 12) -deyərək heyvanların dırnaqlardan belə zərər görməsini istəməyən son Peyğəmbərin ümməti nə üçün bu vertolyotla azad etməyə şübhəylə yanaşır?

Öküz altında buzov axtarmaq nə qədər məntiqli bir görünüş deyilsə, vertolyot altında uçan kərgədanı görmək də bir o qədər qəribə və anlaşılmazdır. Nə üçün mü? Çünki:

1. Zərər verən ovçulara mane oluna bilmədiyi üçün zərər görənlər yurd-yuvasından çıxarılmamışdır. Yenə güclü olan deyil, zəif olan zərər görməkdədir.

2. Texnologiyanın və şəhərləşmənin acısını heyvanlar çəkməkdədir. Heyvanların həyat sahəsi get-gedə daralmaqdadır. Heyvanlar gəlib insanların yaşadığı yerlərə girmədilər. Vertolyotlarla kərgədanlar deyil, ovçular və insanlar uzaqlaşdırılmalıdır.

3. Kərgədanların daşınma səbəbi mərhəmət deyil, nəslinin tükənmək üzrə olması və başqa mənfəətlərdir. Cana hörmət olsaydı, Çində öldürülən on min-

lərlə itə, pişiyə və canlı-canlı suda qaynadılaraq bişirilən xərcənglərə laqeyd qalınmazdı.

4. Somali başda olmaqla aclıqla və ölümə pəncələşən ölkələrə müharibə və qırğınlardan əziyyət çəkənlərə eyni kömək əli uzanmamışdır. İnsan nəslinin kəsilmə riskinin olmamasının kömək edilməməyə səbəb olduğunu düşünürük. Mərhəmət ümumi olmalıdır. Məhdud mərhəmət problemlidir və iqtisadi səbəblərə bağlıdır. Bu vəziyyət insanı riyakarlığa salaraq onun heyvandan daha aşağı və dəyərsiz olmasına səbəb olur. Rəsulullah (s.ə.s) buyur:

“...Neçə-neçə minilən heyvan var ki, belinə minəndən daha xeyirlidir və Allah-Təalanı ondan daha çox zikr etməkdədir.” (Əhməd, III, 439)

Hədisi-şərifdən başa düşdük ki:

Neçə-neçə ov olan var ki, ovçudan daha xeyirlidir. Vertolyotla daşınan neçə-neçə heyvan var ki, bu metodu düşünəndən, həkimdən, vertolyota bağlayandan, uçurandan, jurnal və qəzetlərə xəbər olaraq yazan və oxuyanlardan daha xeyirlidir.

Üstünlük Allahı zikr ilədir. Üstünlüyünü itirən aqlını itirər.

ZƏKAT

Zəkat kəlməyi-şəhadət və namazdan sonra İslamın üçüncü əsası və fundamental şərtidir. Quranda iyirmi yeddi yerdə namazla birgə eyni ayələrdə qeyd olunmuşdur. Zəkat fərz bir ibadət və İslam binasının üzərinə inşa olunduğu beş rükndən biridir.

İslamdakı ibadətləri üç ana qrupda cəmləmək olar: bədənə bağlı ibadətlər, mal ilə bağlı ibadətlər, həm bədən, həm də mal ilə müştərək edilən ibadətlər. Namaz İslamın dirəyidir və bədənə bağlı olan ibadətlərin əsas təmsilçisidir. Zəkat mal ilə bağlı olan ibadətləri təmsil edir. Həcc isə həm bədən, həm də mal ilə müştərək ədə edilən bir ibadətdir.

Namaz və zəkatın hər ikisi əhəmiyyət baxımından eyni səviyyədədir. Həm Quran, həm də sünnə namaz qılmağı və zəkat verməyi mömin, muhsin, əbrar və müttəqi qulların sifətləri arasında saymışdır. Rəbbimiz bu ibadətləri yerinə yetirənləri Allahın lütfi ilə cənnət bağçalarına varis edəcəyi haqda verdiyi vədin əhatəsinə daxil olacaqlarını bəyan etmişdir. Deməli, mö-

minlər, müttəqilər və əməlisalehlər zümərəsində yer almaq istəyən hər bir varlı müsəlman zəkatını verməlidir və namazını qılmalıdır. Allah-Təala buyurur:

“Həqiqətən, möminlər nicat tapmışlar! O kəslər ki, namazlarında (hər şeyi unudaraq ruhən və cismən yalnız Allaha) müti olub (Ona) boyun əyərlər! (Allahın qarşısında kiçilərlər!) O kəslər ki, lağlağıdan (lüzumsuz şeylərdən, qadağan olunmuş əməllərdən) üz döndərlər; O kəslər ki, zəkat verərlər; O kəslər ki, ayıb yerlərini (zinadan) qoruyub saxlayarlar...” (əl-Muminun, 1-5.)

“(O Quran) yaxşı əməllər edənlərə bir hidayət (doğru yolu göstərən rəhbər) və rəhmətdir. O kəslər ki, namaz qılar, zəkat verər və axirətə tam yəqinliklə inanarlar.” (Loğman, 3-4)

Görkəmli İslam hüquqçusu İbn Abidin (v.1252/1836) zəkatın termin mənasını belə tərif etmişdir:

“Zəkat qanun qoyucu Allahın təyin etdiyi bir malı Həşimi ailəsi üzvü olmamaq

və ya bu ailənin himayəsi altında olmaq şərti, yoxsul müsəlmanlara təmlik etməkdir (mülkiyyətinə verməkdir). Zəkatı ödəyən bundan hər hansı bir (maddi) mənfəət gözləməz, Allah rızası üçün edər”. (İbn Abidin, Rəddul-Muxtar, c.2, s. 3-4, İstanbul -1307.)

İslam dinində paylaşmaq, qaynaşmaq, yardım və sosial təminat sferası başqa toplumlardan daha geniş, daha güclü və çoxşəxəlidir. Bütün bunların məqsədi insanın doğuşdan ona bəxş olunan hüquqlarını qorunması, müdafiəsi, insan kimi, dolaşmasıyla müsəlman kimi yaşaması üçündür.

Allah insanı məxluqatın ən şərəflişi olaraq yaratmış, onların qardaş olduqlarını bəyan etmişdir. Buna görə də İslamda mövcud olan fərdlərarası xeyriyyəçilik və yardımlaşmaya “qardaşlıq” xaricində hər hansı bir məfhumla anlam vermək nöqsan fikiirdir. Qardaş sadəcə qardaşının qarnını doyuran, yedirən və geyindirən deyil, o, eyni zamanda onun şərəfini qoruyan, haqlarını müdafiə edən, sevinci ilə sevinən və kədərinə ortaq olandır.

Zəkatın lüğət mənasındakı “təmizlənmə” mal və zəkatdan istifadə edənlər baxımından əxlaqi, iqtisadi və sosial təmizlənməyi ifadə edir. Termin mənası olan “artmaq (nəma)” isə zəkat ödəyəninin malının, zəkatdan istifadə edənin də satın alma gücünün artması mənasına gəlir. Beləcə, tələbdə yaranan artışı istehsalda artışı, bu da öz növbəsində istehlakda və iqtisadi həyatda canlılığa səbəb olur. Sonuncu göstərici eyni zamanda sərmayə yatırımlarına təkan verir.

Zəngin olub zəkat verməyən bir şəxs Allahın rəhmətinə və Onun Peyğəmbərinin (s.ə.s) dostluğuna layiq ola bilməz, çünki Allah-Təala belə buyurur:

“...Mərhəmətim hər şeyi ehtiva etmişdi. Onu Allahdan qorxub pis əməl-

Zəkat hər şeydən əvvəl bir ibadətdir. Müsəlman bu ibadəti Allahın əmrinə tabe olaraq, onun rızasına nail olmaq ümidilə xatircəmlilik və ixlas ilə yerinə yetirməlidir. Ancaq bu şəkildə əda edilən zəkat Allah yanında məqbul olur.

lərdən çəkinənlərə, zəkat verənlərə, ayələrimizə iman gətirənlərə yazacağam!” (əl-Əraf, 156.)

“Sizin hamınız ancaq Allah, Onun Peyğəmbəri və iman gətirənlərdir. O kəslər ki, (Allaha) namaz qılır və rükuda olduqları halda zəkat verirlər.” (əl-Maidə, 55)

Qeyd olunan bütün bu ayələr zəkatın nə qədər əhəmiyyətli bir yerə sahib olduğunu göstərir.

Zəkat hər şeydən əvvəl bir ibadətdir. Müsəlman bu ibadəti Allahın əmrinə tabe olaraq, onun rızasına nail olmaq ümidilə xatircəmlilik və ixlas ilə yerinə yetirməlidir. Ancaq bu şəkildə əda edilən zəkat Allah yanında məqbul olur.

Simiclik fərd və cəmiyyət üçün qorxulu xəstəlikdir. Bu xəstəlik insanı mal uğrunda qan tökməyə, vətənə xəyanət etməyə, dövlətin malını qeyri-qanuni yeməyə sürükləyə bilər. Zəkat vermək insanı mala düşkün olmaq və ona boyun əymək zillətindən təmizləyir, pula qul olmaqdan azad edir.

İslam dini insanın sadəcə Allaha qul olmasını istəyir və beləcə məxluqatın baş tacı olma xüsusiyyətini qorumasını arzu edir. Bunu da hər il malının zəkatını vermək vərdişini aşılmaqla həyata keçirir.

Məqalənin hazırlanmasında Prof. Dr. Mehmet Erkanın “Zəkat” kitabından istifadə edilmişdir.

DÜNYA FANİDİR

Dünya həyatı insanların gözündə nə qədər böyük görünə də məhduddur. Gecə nə qədər uzun olsa da səhər açılmalıdır. Bu bir aksiomadır: İnsan ömrü nə qədər uzun olsa da sona mütləq qəbrə daxil olmalıdır. İnsan özünün yaşadığı həyata nəzər salsın, bu dünyada zamanın çox qısa olduğunu görər. Amma buna baxmayaraq insanların çoxu qəflət içərisindədirlər. Bunun səbəbi insanın dünyaya gəliş məqsədini unutmamasıdır. Həlbuki Allah (c.c) insanı yer üzünə öz xəlifəsi olaraq göndərmişdir. Elə insanlar var ki, sanki əbədi yaşayacaqmış kimi fani dünyaya sarılırlar. Bu fani dünyanın nemətləri onu Allah yolundan uzaqlaşdırır. Belə insanlar öz daxilindən gələn səsi dinləməyərək, nəfsani istəklərinə qulaq asıb hərəkət edərlər. Belələri dünyada var-dövlət hərisliyinə o qədər aludə olurlar ki, halal-haram demədən varidat sahibi olmağa can atırlar. Belə insanların qəlblərində Allah qorxusu zəiflədiyi üçün

qəlbləri daş kimi şərtləşər. Diqqət etsək, yaşadığımız cəmiyyətdə laqeydlilik və biganəliyin səbəbi budur. Buna görə də insan dünyasını dəyişmədən öncə axirətdə peşmançılıq çəkəcək mənzərəni yadına salmalıdır. Bəlkə bununla qəlbinin sərtliyindən uzaqlaşsın. O gün ki, ələmlərin Rəbbi olan Uca Allahın qarşısında hesaba çəkiləcək, insana etdiyi bütün çirkin əməlləri xatırladılacaq, məhz həmin gün insan peşmançılıq çəkəcək, amma faydası olacaqmı?!

İnsan axirətdə hesaba çəkiləcək günü və mənzərəni tez-tez xatırlasa, onun qəlbi həsəd, təfriqəçilik, kin, günahsız insanların qanını tökmək, terror kimi Allahın lənətlədiyi çirkin əməllərdən, paxıllıq və digər əxlaqi dəyərləri tapdalayan xislətlərdən uzaqlaşsın. O gün hər kəs etdiyi zülmə görə cavab verəcək. Allah təala buyurur:

“Biz qiyamət günü üçün ədalət tərzisi qurarıq. Hər kəsə əsla haqsızlıq

edilməz. Bir xardal də-nəsi ağırlığında olsa belə onu (hər hansı bir əməli tərəziyə) gətirərik. Haqq-hesab çəkməyə Biz kifayətlik” (əl-Ənbiya, 47).

Başqa bir ayədə də belə buyurulur: “Qəflətdə olanları və iman gətirməyənləri işin bitmiş olacağı (haqq-hesab çəkilib möminlərin cənnətə, kafirlərin isə cəhənnəmə girəcəyi) peşmançılıq günü (insanın pis əməllərinə görə peşman olacağı, lakin bu peşmançılığın heç bir fayda verməyəcəyi qiyamət günü) ilə qorxut!”. (Məryəm, 39)

Bu hər bir insana xəbərdarlıqdır ki, o gün insan hesaba çəkildiyində peşmançılıq çəkməsin və üzr diləməsin. Uca Allah qiyamət günü Adəm peyğəmbərdən ta sonuncu insana qədər hər kəsi bir yerdə toplayacaq və sorğu-suala çəkəcək. Kim Allaha iman gətirmişsə, nə xoş onun halına, onu əbədi səadət və xoşbəxtlik gözləyir. Amma kim iman sahibi deyilsə, onu əlbəttə ki, sonu olmayan bədbəxtçilik və əbədi peşmançılıq gözləyir.

Sevimli Peyğəmbərimiz Məhəmməd (s.ə.s) müsəlmanlara belə buyurur: “*Cənazənin arxasınca üç şey: onun ailəsi, əməli və var-dövləti gedər. Bunlardan ikisi: ailəsi və var-dövləti geri qayıdır, biri: əməli isə onunla qalar*”. (Buxari, 8017) Bu hədisi oxuyarkən, gerçək bir həqiqətlə üzləşirsən: sənə ancaq axirətdə saleh əməlin fayda verəcəkdir. O zülmət, qaranlıq qəbirdə səninlə yalnız etdiyin saleh əməlin baş-başa qalacaq. Ailən, var-dövlətin, günah işlərdə səninlə bərabər olan yaxınların və dostların hamısı geri qayıdacaq. Səni günah işlərə sövq edən

O zülmət, qaranlıq qəbirdə səninlə yalnız etdiyin saleh əməlin baş-başa qalacaq. Ailən, var-dövlətin, günah işlərdə səninlə bərabər olan yaxınların və dostların hamısı geri qayıdacaq. Səni günah işlərə sövq edən insanlar az vaxt keçməmiş səni unudacaq. Sənə Allahı unutduran və hərisliklə topladığın mal-dövlətlə başqaları keyf edəcək. Sənə qalan isə axirətdə Uca Allah qarşısında hesaba çəkilmək olacaq.

insanlar az vaxt keçməmiş səni unudacaq. Sənə Allahı unutduran və hərisliklə topladığın mal-dövlətlə başqaları keyf edəcək. Sənə qalan isə axirətdə Uca Allah qarşısında hesaba çəkilmək olacaq. O gün həsrət çəkəcəksən, peşmançılıq içində olacaqsan. Dərk edə bilməyəcəksən ki, ömür nə tez gəlib keçdi və deyəcəksən: “hanı mənim topladığım var-dövlətim, hanı mənim o dostlarım? Heç kimsə köməyimə çata bilmir. Kaş ki, Rəbbim məni yenidən dünyaya qaytaraydı, zay etdiyim həyatımı yenidən yaşayar və yaxşı əməllər edərdim”. Amma artıq gecdir! Hər birimizə tanış olan mə-

səl var: “Sonrakı peşmançılıq fayda verməz”.

Allah-Təala buyurur:

“Biz hər bir insanın əməlini öz boyundan asar və qiyamət günü (bütün əməllərini) açıq kitab kimi qarşısına qoyarıq. (Və ona belə deyərik) “Oxu, kitabını (əməl dəftərini). Bu gün sən haqq-hesab çəkməyə özün-özünə (özün öz əməllərinin şahidi olmağa) kifayətsən!” (əl-İsra, 13-14).

Allahın sevimli qulu olmaq üçün insan Onu tanımaqla böyüklüyünü və qüdrətini layiqincə dərk etməli, onun buyurduğu qaydada yaşamalı, Allahın onu nə üçün bu dünyaya göndərdiyini və hansı məqsədlərə çatmalı olduğunu dərk edərək öz bacarığı səviyyəsində o məqsədlərə doğru irəliləməli, güclü iman, əqidə və əxlaq sahibi olmaqla xeyirxah işlər görməli, Allahın əmrlərini layiqincə yerinə yetirməyə can atmalı, Peyğəmbər (s.ə.s)-in yaşayış və davranış tərzini mənimsəməlidir.

QALIB OLMAQ ÜÇÜN MƏĞLUBİYYƏTƏ HAZIR OLMALISAN!

Yəqin ki, başlığı oxuyanda “bu nə deməkdir?” sualı yarandı sizdə. Bir az da mənasız gəldi, amma diqqətinizi də çəkdi... Qalib olmaq, uğur qazanmaq, arzulara və hədəflərə çatmaq, onları əldə etmək hər kəsin çox istədiyi bir şeydir.

Buna baxmayaraq uğurlu olub hədəflərinə çatanların sayı azdır. Bunun da fərqli səbəbləri var. Hər yazır, hər psixoloq və hər natiq bu mövzu ilə bağlı onlara sual ünvanlandığında fərqli cavablar verirlər və bu cavabların da hər birinin şübhəsiz ki, doğruluq payı var. Eyni zamanda şərtlər, mədəniyyət, mentalitet və.s kimi faktorlara görə dəyişən səbəblər də mövcuddur.

Bütün bunlarla yanaşı bir də hər bir fərd, mentalitet, şərait və.s faktorlarda dəyişməz olaraq qalan səbəblər (prinsiplər) də var. Bunlardan biri də, bu yazıda müzakirə edəcəyimiz “Uğursuzluqlarla yan-yana hərəkət” qanunu adlandırdığım prinsipdir.

Məqalənin başlığını onda daha yaxşı anlayacaq və uğur qazanmağın ən acı (bir müddət üçün) bir vazkeçilməzini tanımış olacaqsınız. Bu ən acı, ən üzücü, ən yorucu, həvəsdən düşürücü olmasına bax-

mayaraq istifadə edə bilənə və düzgün yanaşma ilə yanaşa bilənə də əvezedilməz faydalar verəcək iki ucu da kəsən bıçaq kimidir. Bunun daha aydın anlaşılması üçün aşağıdakı izahları diqqətlə oxumaq kifayətdir.

Deyək ki, uğurlu olmaq, həyatınızı dəyişmək və xəyallarını qurduğunuz şeyləri əldə etmək, bir an öncə onlara çatmaq istəyirsiniz. “Bunlara nail olmaq üçün hər şeyi etməyə hazıram” deyirsiniz və özünüzdə də çox enerjili və həvəsli hiss edirsiniz. Və bir gün qərar verib bir yerdən başlayırsınız bu yöndə işləməyə və ilk başda özünüzdə hər insanda olduğu kimi çox yaxşı hiss edirsiniz.

Çünki artıq vaxtınızı boş, mənasız şeylərə deyil, sizin və sevdikləriniz, yaxınlarınız üçün faydalı olan şeylərə sərf edir, alın təri, halal əməklə nə işə etməyə çalışırsınız.

Ətrafdakı insanlar da ciddi qərar verib faydalı işlərlə məşğul olduğunuz üçün yəqin sizi dəstəkləyir və bu da sizi sevindirir, özünüzdə yaxşı hiss etməyə başlayırsınız. Amma bununla yanaşı günlər keçdikcə iki mənfi şey baş verir. Hansılar ki, sizi narahat edir, kədərləndirir və həvəsinizin ölməsinə səbəb olur.

Bunlar nədir?

Birincisi; Getdikcə məsuliyyətin artması və işin bir az çətinləşməsi, etdiyiniz cəhdlərin bir neçəsində üzləşdiyiniz uğursuzluqlar və nəticə olaraq da uğura olan inamınızda şübhələrin yaranması, içinizdən bir neqativ pıçıltının sizi narahat etməsi.

İkincisi isə; sizə dəstək verib bu qərarınıza görə sizə qarşı müsbət fikirli və sizə inanan insanların o dəstək və inamlarını itirmələri və onların yanında pərt olmaq, qazandığınız hörməti itirməyiniz.

Bu iki səbəb və günlər keçdikcə artan bunların mənfi təzyiqi sizi bir az daha əzməyə, inamsızlığa və gözlərinizin hədəfdən yayınıb sadəcə problemlərə, olan və ola biləcək bütün neqativ və kədərli olanlara köklənməsinə və nəticə olaraq da daha çox bunları görüb, bunları düşündüyünüzdən həyatınızda da bunları çoxalmağa başlamasına səbəb olurlar.

Məhz bu anlar uğura doğru gedən hər bir insan üçün ən kritik anlardandır. Belə ki, bu anda bütün uğursuzluq və çətinlikləri qəbul etmə və onları öz-özünü-zə analiz etmə şəkliniz onların o gün və gələcək həyatınız üzərindəki təsirini təyin edəcək və istiqamətinizin sizi sonralar üzəcək, ya da fəxr etməyinizə səbəb olacaq yerə yönəlməsini təyin edəcək, buna səbəb olacaq ən əsas faktor olacaqdır.

Bu cür anlar etməli olduğunuz bir neçə şey var. Bir də bu cür anlarda etdikləriniz. Etməli olduğunuzla, etdikləriniz arasındakı boşluqdur təyin edən sizə vəd ediləni, daha azını ya da daha çoxunu əldə etməyinizə səbəb olan.

Belə vəziyyətdə hər kəsin etdiyi bir çox şey və verdiyi bir çox qərarlar var. Bu qərarlar, seçimlər və edilənlər nə qədər fərqli olsalar da əsasən üç qrupa bölünür. Bu qədər fərqliliklər olmasına baxmayaraq bunları edən insanlar eynidirlər. Yəni bəlli seçimləri edən bəlli insan qrupları var.

Məsələni qısa və anlaşılan şəkildə izah etmək və aydın başa düşülməsini təmin etmək üçün bu sadə misalla izah etməyi lazım bildim.

Uğur qazanan insanlar məğlubiyyətin, çətinliklərin və problemlərin həyatın qaçılmaz və danılmaz bir həqiqəti olduğunu qəbul edib ona görə yaşayırlar. Hər problemə bir əvəzsiz dərs kimi baxıb ibrət alırlar. Bizə ən faydalı və əvəzedilməz dərsləri üzləşdiyimiz uğursuzluqların verdiyinə inanırlar. Daha ilk başdan uğursuzluq, çox çətin problemlər və s. kimi sürprizlərlə qarşılaşacaqlarını bilib, bunlara və ola biləcək ən pis ehtimallara görə hazırlıq görürlər. Problemləri, uğursuzluqları daha ilk başdan qəbul etdiklərindən bunlarla üzləşdiklərində şikayət, gileylənmə, şansa söymək yerinə soyuqqanlı qalması və bu uğursuzluqları ən yaxşı və effektiv şəkildə necə həll edəcəkləri üzərində düşünür və bu yöndə hərəkət edirlər. Bunun da ən təbii nəticəsi olaraq problemi həll edir, özünə olan inamı güclənir və bu və bənzəri problemləri həll etmək üçün də təcrübə qazanmış olub gələcəyə də daha inamla baxırlar və uğursuz insanlar da bunlara “daydayısı var, şanslı adamdır, bəxtəvərdir” və s. kimi etiketlər yapışdırıb onların paxıllıqlarını çəkə-çəkə, amma ürəklərində də gizləncə onlar kimi ola bilməyi arzulaya-arzulaya “armud biş, ağzıma düş” tərzində bir həyat yaşayıb elə də dünyayla vidalaşırlar.

*Uğur qazanan insanlar
məğlubiyyətin, çətinliklərin və
problemlərin həyatın qaçılmaz və
danılmaz bir həqiqəti olduğunu
qəbul edib ona görə yaşayırlar.
Hər problemə bir əvəzsiz dərs kimi
baxıb ibrət alırlar. Bizə ən faydalı
və əvəzedilməz dərsləri üzləşdiyimiz
uğursuzluqların verdiyinə inanırlar.*

YALAN

“Bütün qəbih əməllər bir evə sığmışdır.
O evin açarı yalandır”.

İmam Həsən Əsgəri (ə.s)

Dilin təhlükəli bəla və günahlarından biri də yalandır. Yalan böyük günahlardan olub bütün pisliliklərin, çirkinliklərin mənbə və açarıdır. Fəzilətli mömin heç vaxt dilini bu iyrənc xislətə adət etdirməz. Yalan insanı şəxsiyyətindən salar, hamının yanında etibarsız edir. Təəssüflər olsun ki, yalan asan iş olduğundan bəzi adamlar məqsədə tez nail olmaq üçün cürbəcür yalanlar uydururlar. Fəqət burasıdır ki, bu kimi adamlar ictimai və şəxsi həyatda bu yalanların pis aqibəti haqqında heç fikirləşmirlər. Yalanı qoçaqlıq, doğru danışanları isə siyasətsiz və ləyaqətsiz hesab edirlər. Onlar fikirləşmirlər ki, yalan danışmaq insanın pak fitrətinə, əzəmətli şəxsiyyətinə zidd olub, əslində Allah-Təala ilə düşmənçilik etməkdir. Çünki O, dünyanı həqiqət və düzgünlük əsasında yaratmışdır. Belə ki, mütəal Allah buyurur: **“Göyləri və yeri haqq olaraq yaradan Odur”**. (əl-Ənam, 83)

Həqiqət və səadət qanunu dünyanı başdan-başa əhatə etmişdir. Zahirən dünyada

bəzi ziddiyyətlərin və ixtilafların olmasına baxmayaraq, əslində dünyada yalan və xəyanət yoxdur. Saf və xalis həqiqətləri sadəcə olaraq təbiətdə axtarib yaradılışın dilindən eşitmək lazımdır.

Allah-Təala da nişanələri göstərməklə bizim batinimizi və xarici aləmimizi kainatın həqiqətlərinə yönəltmək üçün bələdçilik edib buyurur: **“Onun (Quranın) haqq olduğu onlara bəlli olsun deyə, biz öz qüdrət nişanələrimizi onlara həm xarici aləmdə (kainatda, göylərin və yerin ətrafında), həm də onların öz daxilində mütləq göstərəcəyik...”** (əl-Fussilət, 53)

Əmirəlmöminin Həzrət Əli (r.a) buyurur: *“Dünya düzgün olanlar üçün düzgünlük yeridir”*. Qısaca desək, xilqətin və təbiətin əsası həqiqət üzərində qurulmuşdur. Haqqı batillə qarışdırıb alt-üst edən zülmkar və nadan insanlardır. Pak olan Allah öz bəndələrinə buyurur: **“Rəbbinin sözü düzgün və ədalətli şəkildə tamam oldu. Onun sözlərini dəyişdirə biləcək bir kimsə yoxdur”**. (əl-Ənam, 115)

“...Allahdan daha doğru danışan kim ola bilər?” (ən-Nisa, 87)

Bəndələrindən düzgünlük və doğruluq istəyən Allah-Təala buyurur: “Bu (Qiyamət günü) elə bir gündü ki, düz danışanlara düzlükləri fayda verər”. (əl-Maidə, 119)

“O gün ki, nə mal-dövlət, nə də övlad fayda verər! Ancaq sağlam (təmiz, daxilində şəkk-şübhəyə, küfrə, şirkə və nifaqa yer olmayan) bir qəlblə Allahın hüsuruna gələn kimsədən (möminlərdən) başqa!” (əş-Şüəra, 88-89)

Allah-Təalanın özünü doğru danışan, sədaqət kəlmələri ilə tərif etməsi bu kəlmənin nə qədər fəzilətli olmasına kifayət edir: “Allahdan doğru danışan kimdir?” (ən-Nisa, 122)

“Ey iman gətirənlər! Allahdan qorxun və (imanında, sözündə, işində) doğru olanlarla olun!” (ət-Tövbə, 119)

Quran nöqteyi-nəzərindən yalan

Qurani-Məciddə yalan və hiylə Allaha şərik qoşma sırasında vurğulanmışdır: “...**Murdar bütldərdən qaçın, yalan sözlərdən də çəkinin**”. (əl-Həcc, 30)

Yalançının imanı yoxdur. Qurani-Kərimdə yalançılar Allahın ayələrinə qarşı kafir olanlar və inkar edənlər cərgəsində hesab edilir.

“**Yalanı ancaq Allahın ayələrinə inanmayanlar uydururlar. Onlar əsl yalançıdırlar!**” (ən-Nəhl, 105)

Yalan əlaqsizlik və mənəvi pozğunluqdur:

“**Həcdə olarkən (qadınla) yaxınlıq, söyüş söyüb pis sözlər (yalan) danışmaq və dava-dalaş etmək yaramaz**” (əl-Bəqərə, 197)

Yalançı Allahın hidayətindən məhrum olur. Allah-Təala Quranda buyurur: “**Allah yalançı, nankor olan kimsəni doğru yola müvəffəq etməz!**” (əz-Zumər, 3)

“**Şübhəsiz ki, Allah həddi aşanı, yalançını doğru yola müvəffəq etməz**”. (əl-Muminin, 28)

Yalançı Allahın rəhmətindən uzaqdır.

Mübahilə (bir-birinə qarğış etmək) ayəsində və lənətlənməyə aid olan başqa ayələrdə yalançılar Allahın lənətinə şamil olunmuşlar. Mübahilə ayəsində buyurulur: “...**Sonra (Allaha) yalvarıb yalançılara lənət etməsini diləyək**”.

Ayələrdən də gördüyümüz kimi yalançıların aqibəti Allahın lənəti və tənəsi ilə bitir.

QOCALAR

Çənə əl üstündə, əl çəmaq üstə
Qocalar əyləşir tin başlarında.
Sinə bayatılı, könül şikəstə,
Ömür varaqları yaddaşlarında.

Yaşlılar köç edib, cavanlar işdə
Tək-tənha oturmaq son əlacları.
Həyatın amansız yalqızlığında
Tutur əllərindən əl ağacları.
Yumub gözlərini düşünür onlar.
Durur göz önündə ötən zamanlar.

Onlar düşündükcə boşalar-dolar.
Birdən düyün düşər fikrin əvvəli.
Doqqazlar başında bizim qocalar
Düşüncə heykəli, fikir heykəli!

Əvvəllər deyərdim, onlar bu qədər
Bekarca oturub darıxmır məgər?
Kitab oxuyardım darıxmamaqçün
Onların yerinə olsaydım əgər.

Bir qalın kitabmış hər ömür, demə,
Oxumaq istəsən, yum gözlərini.
Bekar deyilmişlər...

Ürəklərində

Onlar oxuyurmuş öz-özlərini.

Bəxtiyar Vahabzadə

ON QAT ARTIQQ

Bir dəfə bir dilənçi Hz. Əlinin qarşısında duraraq ondan bir şey istədi. Hz. Əli ya oğlu Həsənə, ya da Hüseynə dedi ki, evə gedib hz. Fatiməyə verdiyi altı dirhəmdən birini gətirsin. Oğlu evə getdi və qayıdıb dedi:

- Anam o pulu un almaq üçün saxladığını deyir.

H. Əli dedi:

- Bir bəndə Allah qatındakına öz əlindəkindən daha artıq güvənməsə imanı kamil olmaz. Get ona de ki, altı dirhəmin hamısını göndərsin.

Oğlu gedib altı dirhəmi gətirdi və atasına uzatdı. O da bu pulları dilənçiyə verdi. Hz. əli (r.a) hələ evə getməmişdi ki, dəvəsini satmaq istəyən bir nəfər onun yanına gəldi. Hz. Əli: "Dəvəni neçəyə satırsan?" -deyə soruşdu.

- Yüz qırx dirhəmə.

- Əgər razısansa, pulunu bir müddət sonra vermək şərtiylə onu qapıya bağla.

Həmin adam dəvəni bağlayıb getdi. bu vaxt başqa bir adam gəlib soruşdu:

- Bu dəvə kimindir?

- Mənim.

- Onu satırsanmı?

- Bəli.

- Neçəyə?

- İki yüz dirhəmə.

- Çox gözəl, alıram.

Həmin adam iki yüz dirhəm verib dəvəni aldı. Hz. Əli dəvəni aldığı adama yüz qırx dirhəm olan borcunu qaytardı və özünə qalan altmış dirhəmi də aparıb hz. Fatiməyə verdi. Hz. Fatimə soruşdu:

- Bu nədir?

- Bu, Allahın *"Kim yaxşı bir iş görərsə, ona həmin işin on qat əvəzi (savabı) verilir."* (əl-Ənam, 160) deyərək Peyğəmbəri vasitəsilə bizə vəd etdiyi mükafatdır. (Əli əl-Müttəqi, VI, 572-573/16976)

SƏNƏT ÖYRƏNİN

Şirazlı şair Sədi məşhur Gülüstən əsərində müdrik bir adamın övladlarına bu nəsihəti etdiyini yazır:

Canım övladlarım, peşə sahibi olmağa çalışın, çünki dünya sərvətinə güvənmək olmaz. Sahib olduğunuz ad-san isə şəhərin qapısından çölə çıxmaz. Pul-para isə həmləyə məruz qalar. Ya oğru aparar, ya da sahibi az-az yeyib bitirər. Amma sənət axar bulaq kimidir, yaşayan sərvətdir. Sənət sahibi sərvətdən məhrum olsa da qəm yeməz. Çünki sənəti sayəsində hara getsə etibarla qarşılanar. Sənət sahibi olmayan kəs isə getdiyi hər yerdə dilənməyə məcbur qalar, sıxıntı çəkər.

AŞIQLƏR ÖLMƏZ

1948-ci il idi. O il Ankara-Əskişəhər dəmiryolunun uzadılması səbəbilə Yunus Əmrənin türbəsi plana düşdüyü üçün dağıdılacaqdı. Ancaq buna nail olmadılar. Hətta deyilənlərə görə dəmiryol relsləri yerlərindən sökülərək səkkiz metr uzağa atılmışdı. Buna görə qəbrinin başqa yerə köçürülməsi üçün hazırlıqlar aparılmağa başlandı. Mərasim olmayacaqdı. Lakin cəsədin köçürüləcəyi gün oraya böyük bir qələbəlik yığılmışdı. Elansız və dəvətsiz oraya gələn bu qədər müsəlmanın duaları ilə qəbri həssaslıqla açdılar. Hz. Yunusun bədəni 700 il keçməsinə baxmayaraq qəbrə yeni qoyulmuş kimi təptəzə idi.

Çünki Yunus:

Yunus öldü deyu sala verirlər

Ölən heyvan imiş aşıqlər ölməz!

-dediyi kimi ölməmiş, sadəcə dünyasını dəyişmişdi.

Necə ki, əsərləri də əxlaq və fəzilət sahibi olan insanların qəblərində hələ də yaşamaqdadır. Yunus Əmrə tarixə silinməz bir möhür vurmuşdu. Onun vəfatından sonra eyni adla və eyni tərzdə yazan bir çox şair gəlmişdir. “Yunus şairləri” halqası olmuşdur. Eyni zamanda bir çox kənd və qəsəbələrə Əmrə adı verilmişdir. Bütün bunlar onun ixlasının bərəkətindən irəli gəlir.

700 il bundan əvvəl dediyi sözlər sanki küləyin gətirdiyi səs kimi bu günümüzdə əks-səda verir:

Biz dünyadan gedər olduq, qalanlara salam olsun!

Bizim üçün xeyir-dua qılanlara salam olsun!

Sual Cavab

Sual: Kimlər fitrə verməlidir?

Cavab: Fitrənin vacibliyi üçün lazımi şərtlər bunlardır: İlk növbədə fitrə verməklə məsul olan şəxs müsəlman olmalıdır. İkinci; şərti bir şəxsin fitrə sədəqəsi ilə məsul olması üçün imkan sahibi olmalıdır. Belə ki, hənəfilərə görə fitrə sədəqəsinin vacibliyi üçün insan Ramazan bayramının birinci gününü təməl ehtiyaclarından başqa nisab miqdarı mala sahib olmalıdır. Zəkat nisabından fərqli olaraq, sahib olunan malın "artan" (name) olması və üstündən bir ilin keçməsinə ehtiyac yoxdur. Təməl ehtiyaclar ev, paltar, ev əşyası, minik, silah, qulluqçu, ailənin bir illik xərcləri və borclarıdır. Nisab miqdarı iki yüz dirhəm gümüş və ya iyirmi misqal qızıl (80 qr qızıl), yaxud da bunların qiymətinə bərabər olan bir maldır. Şafei, maliki və hənəbilələrə görə isə fitrə sədəqəsinin vacibliyi üçün varlı olmaq meyarı sayılan nisaba malik olmaq şərt deyil. Təməl ehtiyaclardan başqa bayram günü və gecəsinə kifayət edəcək miqdarda azuqəyə sahib olmaq kifayətdir. Üçüncüsü; bir şəxsin özündən başqa birinin fitrə sədəqəsini verməklə məsul olması üçün, o şəxsin qəyyumu və ya ona baxmaqla məsul olmalıdır. Dördüncü şərt fitrə sədəqəsinin vaxtı məsələsidir. Belə ki, hənəfilərə görə fitrə sədəqəsi Ramazan bayramının 1-ci günü dan yerinin ağarması ilə vacib

olur. Hənəfilərdən başqa üç məzhəb imamına görə, fitrə Ramazan ayının son axşamı günəşin batmasından etibarən vacib olur. Fəqihlər fitrənin bayram günü dan yeri ağardıqdan sonra və namaz qılınmazdan əvvəl verilməsinin müstəhəb olduğunda həmrəydir. Qeyd etmək lazımdır ki, bir üzr səbəbilə oruc tuta bilməyən müsəlman da imkan olduğu təqdirdə fitrədən məsuldur. Xəstə, yolçu və çox yaşlı insanlar kimi.

Sual: Ramazan bayramından əvvəl verilən fitrə sədəqəsinin hökmü nədir?

Cavab: Fitrə Ramazan bayramından bir və ya iki gün əvvəl, yaxud bayram namazından əvvəl verilir. Beləcə, yoxsullar bununla bayram namazından çıxmadan əvvəl ehtiyaclarını aradan qaldırma fürsəti əldə etmiş olurlar. Bundan əlavə, fitrə Ramazan ayı başladıqdan sonra, hətta Ramazan ayı başlamadan əvvəl də verilə bilər. Lakin bayram günündən sonraya qalarsa, şəxsin boynunda borc sayılar və ilk firsətdə verilməlidir.

Sual: Fitrə verilmədiyi təqdirdə bayram namazı qəbuldurmu?

Cavab: Əvvəlcə qeyd etmək lazımdır ki, fitrə sədəqəsini bayramdan sonraya saxlamaq caiz deyil. Lakin hər

hansı bir üzr səbəbilə, yaxud səbəbsiz yerə verilmədiyi təqdirdə, öhdəlikdən götürülməz, mütləq verilməlidir. Bundan əlavə, fitrə sədəqəsi verilmədiyi üçün bayram namazını da tərk etmək düzgün deyildir. Məhz bu səbəbdən bayram namazı tərk olunmamalı və qılınıqdan sonra ilkin mərhələdə verilməyən fitrə sədəqəsi dərhal verilməlidir.

Sual: Oruc tutmağa gücü çatmayanlar fidyələrini kimlərə və nələrdən verməlidirlər?

Cavab: Quranda oruc fidyəsi ilə bağlı belə buyrulur: “Oruc tutmağa təqəti olmayanlar isə bir yoxsulu doyuracaq qədər fidyə verməlidirlər” (Bəqərə, 2/184). Bu ayə belə izah edilir ki, oruc tutmağa gücü çatmayan yaşlılar və sağalma ümidi qalmayan xəstələrin tuta bilmədikləri oruc üçün fidyə verməsi vacibdir və fidyənin miqdarını da hər gün “bir kasıbı bir günlük doyurmaq”dır. Odur ki, bu kimi şəxslər Ramazan ayının əvvəlində və ya axırında nağd pul və ya ərzaq olaraq da verə bilərlər. Bu fidyəni sağlıqlarında ödəyə bilməyiblərsə, vəfatlarından sonra ödənməsini vəsiyyət etməlidirlər. Tutula bilməyən orucun fidyəsi bir çox yoxsula verilə biləcəyi kimi, bu fidyələrin hamısı birdəfəyə, bir kasıba da verilə bilər. Bundan əlavə, qeyd edilməlidir ki, oruc fidyəsinin miqdarı fitrə sədəqəsinin miqdarına bərabərdir. Belə ki, hənəfilərə görə bir yoxsulu doyuracaq qədər fidyə miqdarı buğdadan yarım “sa”, arpa, xurma və ya quru üzümədən bir “sa”dır. Bir “sa” 3, 333 kiloqrama bərabərdir. Onu da vurğulamaq lazımdır ki, dövrümüzdə bir yoxsulu bir gün ərzində doyuracaq nağd pul və ya ərzaq, cəmiyyətin sosial və iqtisadi səviyyəsi nəzərə alınaraq ən az miqdar olaraq müəyyən edilməli, bundan çox miqdar mövzusunda isə məsul şəxs öz imkanına və gəlirinə görə hərəkət etməkdə sərbəstdir.

Sual: Ramazan ayında tutulmayan orucun qəzası mütləq növbəti Ramazana qədər tutulmalıdır?

Cavab: Ramazan orucunun qəzasının üzr olsun və ya olmasın ömür boyu tutulması mümkündür. Lakin buna baxmayaraq, şübhəsiz ki, imkan daxilində ən tez müddətdə tutulması müstəhəbdir. Bundan başqa, şafeilərə görə, qəzaya qalan bir oruc gələn Ramazana qədər qəza edilməlidir. Əks təqdirdə bu Ramazan ayından sonra həm orucun qəzası edilməli, həm də fidyə verilməlidir. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, fəqihlərin əksəriyyətinə görə, oruc qəzası olan şəxs vaxt darlığı, xəstəlik, yolçuluq və ya həddən artıq yaşlılıq kimi bir üzr səbəbilə orucunu qəza edə bilmədən ölərsə, bu oruc borcu onun boynundan düşmüş sayılır. Çünki bunda onun hər hansı qəbahəti yoxdur.

Sual: Camaat arasında gəzən bir söhbət var: “İki bayram arası nikah olmaz”. Bu nə dərəcədə doğrudur?

Cavab: İlk növbədə qeyd etmək lazımdır ki, “iki bayram arası nikah qıyılma bilməz və toy olmaz” kimi xalq arasında yayılan inanc tamamilə əsilsizdir. Çünki Hz. Aişə belə bildirmişdir: “Allahın Rəsulu mənimlə Şəvval ayında nikahlandı və toyumuz oldu” (Müslim, 4/142). Odur ki, bu anlayış həm əqlə, həm də sünnəyə ziddir. Çünki İslama görə, zamanların fəzilət baxımından üstünü olsa da, uğursuzluq sayılan heç bir vaxt və zaman kəsiyi yoxdur. Bundan başqa, bu etiqadın əsl tarixi mənbələrə görə, cahiliyyə dövründəki inancdan irəli gəlir. Belə ki, cahiliyyə ərəbləri Ramazan ayından sonra gələn Şəvval ayında heç vaxt toy etmədilər. Çünki o dövrdə Şəvval ayında vəba xəstəliyi çıxmış və bunun nəticəsində də çox sayda insan tələf olmuşdu. Məhz bu səbəbdən bundan sonra həmin ay xalq arasında uğursuz, nəhs ay kimi yaddaşlara həkk olunmuşdu.

MƏSNƏVİDƏN

Əvvəlcə kimi öldürməli?

Quldurlar bir kəndin altını üstünə çevirdilər, ancaq əllərinə keçən vur-tut iki qoca oldu. Qocalardan birini dirəyə bağlayıb əzabla öldürmək istədilər. Günahsız qoca dilə gəlib yalvarmağa başladı:

- Ey məmləkətin dayaqları, mənim kimi ac-yalavac bir qocanı öldürməkdən sizə nə fayda?

- Bizim səninlə düşmənçiliyimiz yoxdur, - dedilər, - Səni öldürməklə o biri qocanın gözünü qorxutmaq istəyirik ki, qızilları yerini desin bizə. Qoca dedi:

- İnanın, o məndən də yoxsuldur, kimsəsiz bir qocadır, qızıl nə gəzir onda?

- Yalan deyir, - o biri qoca dilləndi, - onun var-dövləti çoxdur, hamısını gizlədir! Əl-qolu bağlanmış qoca dedi:

- Mən elə bilirdim ikimiz də yoxsuluq... Bir halda ki, siz mənim yox, qonşumun sözünə inanırsınız, onda birinci onu öldürün ki, mən də qorxudan xəzinənin yerini açıb deyim.

Ustanın çəpgöz şəyirdi

Usta şəyirdinə dedi:

- O biri otaqdakı qapı arxasında olan qabı bura gətir.

Şəyirdin gözləri çəp idi, ona görə də otağa girəndə iki qab gördü. Ustadan soruşdu ki, qabın hansını gətirim?

Usta dedi:

- Bizim bir qabımız var, onu sənin gözlərin iki görür!

Çəpgöz yenə dediyindən dönmədi ki, yox, burda iki qab var, de görüm, hansını gətirim? Usta işi belə görüb dedi:

- Elə isə qablardan birini sındır!

Şəyird onun dediyi kimi elədi, qabın biri çiliklənən kimi o biri də gözdən itdi. Şər və ehtiras yüklü adamlar da bu çəpgözü bənzəyirlər; şərdən, ehtirasdan gözlər əyri görür, baxışlar dumanlanır və bütün həqiqətlər gözümüzə iki görünür. Tamah ucbatından günaha batmaqdan korluqdan əzab çəkmək yaxşıdır.

Ördəklərin cənnəti

Bir gün şahin ördəklərə dedi:

- Ay yazıqlar, sizin ki, qanadlarınız var!.. Nə görmüsünüz bu bulanıq gölməçədə? Nə üçün uçub getmirsiniz? Ucsuz-bucaqsız çölləri, sonsuz göyləri özünüze niyə çox görürsünüz? Ördəklər dedilər:

- Sən gəl bizi başdan çıxartma, bu su bizim qalamız, bu gölməçə cənnətimizdir. Sənin göylərindən bizə vətən olmaz, hər qanadlı quş sən kimi uça bilməz. Tale səni göylərə bağışlayıb, bizi sulara.

Göz yaşı

Şagird müəllimin ağladığını görəndə özü də oturub ağlamağa başladı. Səs-səsə verib ağlaşdılar, ancaq şagird bilmirdi ki, müəllimi ağladan nədi...

Müəllim ürəyini boşaldıb kiridi. Şagird də susdu. Onda müəllim belə dedi:

- Nə qədər ürəkdən ağlasan da, səmimi deyilsən. Çünki səni ağladan səbəb yoxdu, səninki ancaq yamsılamaqdır. Sənin göz yaşların mənim göz yaşlarıma qarışa bilməz, çünki onları sən özün qondarmısan. Ürəyində doğulmayan göz yaşlarıyla öz günahlarını suvarma!..

İBRƏTLƏR

Əsirin Fərasəti

Əbu Hatim əl-Asmai Bəni-Ənbərli birindən nəql edir:

“Şeyban oğulları Bəni-Ənbərdən birini əsir almışdılar. Adam: “Qəbiləmə bir elçi göndərin, fidyə verib məni azad etsinlər!”, dedi. Onlar da “elçiyə nə deyəcəksənsə, bizim yanımızda söylə”, -deyərək şərt kəsdilər. Əsir elçi gedəcək adama: “Ağaclar yarpaq açdı, qadınlar şikayətçi oldu.” Bunları başa düşürsən? Elçi, “bəli başa düşürəm”, -dedi. Əsir əlini yuxarı qaldırıb: “Bu nədir?”, -soruşdu. Elçi: “Gecədir”, -cavabını verdi. Əsir, bəli başa düşürsən. Elə isə qəbiləmə get və belə de: “Qırmızı-sarı dəvəni soyub, qırmızı dəvəyə minsinlər və Harisəyə gedib mənim halımı soruşsunlar!”

Elçi gedib əsirin dediyini söyləyəndə Harisə bu sözləri belə yorumladı: Ağaclar yarpaq açdı, yəni Şeyban oğulları silahlandı. Qadınlar şikayətçi oldu; yəni su quyusu üzündən. Gecə isə gecə hücumu keçəcəklərinə işarədir.”

Qırmızı-sarı dəvəni soymaq, “Olduğunuz yerdən ayrılın!”, qırmızı dəvəni minmək isə “çölə çıxın!”, -deməkdir. Bəni-Ənbərlilər olduqları yeri tərk edərək, təhlükəsiz bir yerə çəkildilər. Şeyban oğulları gecə vaxtı hücum etdilər, lakin fərasətli əsir qəbiləsini qurtarmışdı.”

tuwa

HICABLI QADIN
GEYİMLƏRİNDƏ
BOL ÇEŞİD VƏ
İNANILMAZ UCUZLUQ

**MANTO
TUNİK
KOSTYUM
YUBKA
ŞALVAR
KOFTA
HICAB**

İRFAN ABUNƏÇİLƏRİNƏ
ƏLAVƏ ENDİRİMLƏR
NƏZƏRDƏ TUTULUR

LÖKBATAN
Ünvan: BİNƏ BAZARI,
Sıra 7A, korpus 3,
mağaza: 28 - 29 (id)
Tel: (+994 55) 208 72 55
(+994 12) 408 4043

**Eyni ünvanda
yeni dizaynda**

